

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE — SOCIOLOGIE

Director : **DEM. I. DOBRESCU**
Președintele Uniunii Avocaților din România

COMITETUL DE REDACȚIE :

TR. ALEXANDRESCU Avocat, Direct. Contenc. B-pei G-le a Țărei Românești	ALEX. CERBAN Profesor la Facultatea de Drept, București	IOSEF G. COHEN Avocat	GR. CONDURATU Fost Consilier la C. de Apel București, Avocat	RENÉ DEMOGUE Profesor la Facultatea de Drept din Paris
V. DONGOROZ Dr. în Drept din Buc. Avocat	ALFRED JUVARA Profesor Universitar, Avocat	Dr. ȘTEFAN LADAY Fost Magistrat jurisconsult în Cluj	D. NEGULESCU Profesor la Facultatea de Drept, București	I. GR. PERIȚEANU Avocat
C. STOEANOVICI Dr. în Drept din Paris Avocat	GR. TRANCU-IAȘI Ministru al Muncii Avocat	P. VASILESCU Dr. în Drept din Paris Avocat	AL. VELESCU Dr. în Drept din Buc. Avocat	ALBERT WAHL Profesor la Facultatea de Drept din Paris

Secretar de redacție: **E. C. DECUSARĂ**, Dr. în Drept din Paris, Directorul Statisticii Judiciare

Membrii corespondenți pentru Paris : **EDOUARD LÉVY** și **SILVIU KRAINIC**, D-ri în Drept, Avocați, Paris

Membrii corespondenți pentru Polonia : **EMIL ST. RAPPAPORT**, Consilier la Curtea de Casație din Varșovia

ABONAMENTUL

Un an. p. B-cl, Case com., Autorit.	1400 lei
„ Avocați	1000 „
„ Magistrați	800 „
6 luni prețul de sus pe jumătate	

APARE ODATĂ PE SĂPTAMANA

In lunile Iulie și August

Apare odată la două săptămâni

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția și Administrația

București, Strada Artei Nr. 5

Lângă Palatul Justiției

TELEFON 13/29

S'a pus sub presă ANUARUL MAGISTRATUREI pe data de 1 Ianuarie 1927. D-nii Magistrați, Notari-publii, Portărei și toți cei ce ar dori să cunoască personalul judecătoresc cu toate datele și voese a-și procura acest volum, se vor înscrie la Tipografia *Curierul Judiciar*, București, str. Artei 5, unde se imprimă, pentru a le rezervă exemplare speciale. *Prețul 200 lei*. Volumele se vor expediă franco la 15 Martie, data apariției numai contra cost.

S U M A R

— *Unificarea Codurilor* de d-l Lucian Borcea, Decanul Baroului Sibiu;

— *Imunitatea de jurisdicțiune a Consulilor și funcționarilor consulari străini în România*, de d-l Oncescu-Bestelei, Consul general în Ministerul afacerilor străine;

— *Codul Onoarei și regulile Duelului*, de Ion Nedelescu, *Recenzie* de d-l Vintilă Dongoroz;

JURISPRUDENȚA:

— Curtea de apel București s. III: *Teodor Grozăvescu și alții cu C. M. Roșca*. (Despre vânzarea cu pact de răscumpărare. Partaj voluntar posterior. Terenul vândut căzut în lotul altor cumpărători. Vânzarea lui de către aceștia. Cerere de punere în posesie a acestuia. Contestație. (Admitere), cu o *Notă* de d-l Trajan Alexandrescu.

UNIFICAREA CODURILOR

În timpul din urmă în deosebi presa politică, mai rar revistele juridice, stăruie asupra necesității unificării codurilor. Argumentele presei politice sunt de ordin politic. Dar cele mai multe articole, memorii, etc. pe cari am avut prilejul să le citesc în reviste de specialitate, se ocupau de problema unificării sub același unghiu de vedere. Îndeosebi se repetă argumentul: formarea unor obiceiuri, unei mentalități unitare, elemente necesare „unificării sufletești”, apoi argumentul: înlăturarea legiuirilor streine, simboluri ale do-

minațiunii streine. Drept concluziune se atinge și cesțiunea, cum să se facă unificarea. Punctul de plecare este, că la baza unificării trebuie să stea codurile valabile în vechiul regat. Dar specialiștii accentuiază necesitatea revizuirii acestor coduri; totuși nerăbdăteri reclamă extinderea lor, — așa cum ele se găsesc, — asupra întreg cuprinsului țării, rămânând ca revizuirea lor să se facă mai târziu.

A discută necesitatea unificării codurilor, înseamnă a căra apă în puț. Problema nu poate fi, decât cum să se facă unificarea, intrând în ea nu numai cesțiunea codului care să formeze punctul de plecare, ci și cesțiunea, cari părți din coduri și în ce direcțiune urmează să fie revizuite, precum și cesțiunea dacă toate codurile să se unifice simultan, sau ceea ce în practică este același lucru, în intervale scurte, sau ca unificarea lor să se facă pe rând, în măsura urgenței și a posibilităților adeseori de natură complexă.

Constituțiunea nouă prin art. 137 indică calea unificării, când prevede revizuirea tuturor codicilor și legilor existente în diferitele părți ale Statului român spre a se pune în armonie cu Constituțiunea și asigură unitatea legislativă. Extinderea pur și simplu a codurilor existente în vechiul regat asupra țării întregi se lovește de textul constituțiunii. Ea contrazice spiritului art. 137 din Constituțiune, chiar dacă codurile ar fi trecute prin o ușoară revizuire. Unitatea legislativă nu poate fi asigurată altcum, decât evitându-se reacțiuni împotriva legii noi, cari s'ar diferenția după provincii;—or aceste reacțiuni sunt inevitabile, dacă legea nu ține seamă de instituțiunile și obiceiurile trecute în sângele unei părți a cetățenilor, cari locuiesc o anumită parte a țării, presupunând că acele instituțiuni și obiceiuri răspund unor nevoi reale, sunt utile, și nu sunt contrarii intereselor mari politice ale statului.

Experiențele de până acum sunt elocvente și ar fi păcat să se sporească. Nu mai de mult decât la începutul anului trecut am avut greva avocaților din țara întreagă. Dar obiectivele ei au fost diferite după ținuturi. Nici chiar proiectul legii timbrului nu a avut același efect în toate provinciile țării. De pildă, în Ardeal proiectul însemnă desființarea taxei timbrului de

sentință, taxă necunoscută în vechiul regat, dar grea, pentru că la valori ce depășesc 100000 lei ea este 1.6% a valorii reclamate, și astăzi justițiabilii simt greutatea ei cu atât mai mult, pentru că contrar legii se impune părților anticiparea ei, câtă vreme după lege ea este scadentă numai când sentința este definitivă și urmează a fi încasată direct dela cel ce pierde procesul. O singură lege, legea accelerării, a avut darul să creieze un front unic în țara întreagă. Pentru ce? Pentru că legea a fost deopotrivă nouă și rea pentru țara întreagă. Singură această lege a produs un început de reală „unificare sufletească”. Distinsul confrate, P. Vasilescu, greșește când crede că această lege rezumă esența procedurii civile din teritoriile alipite (1). Legea accelerării este o caricatură a procedurilor din Ardeal și Bucovina. În schimb organizarea justiției și în genere politica justițiară a produs în Ardeal efecte, necunoscute în vechiul regat: a distrus în adevăratul înțeles al cuvântului serviciul tutelar trecut la tribunale, pentru că i-a luat puterile de muncă fără a le înlocui, și le-a trecut la corpul portăreilor, înființat de dragul unificării la Tribunale, cu întreg cortegiul său de registre și de taxe speciale, solvibile numai la instanța de judecată, cu toate că în Ardeal executările sunt date în căderea judecătorilor, actele de notariat în căderea notarilor publici și corpul portăreilor nu are alt rost la Tribunale, decât a face înmânarea citațiilor și comunicarea actelor, lucru pe cari greșele și agenții de înmânare îl isprăveau mult mai prompt și sigur, scutind pe justițiabili și avocați de pierdere de vreme și de cheltueli inutile, fiind cu siguranță și mai ieftini pentru bugetul statului. Un alt efect dureros pentru Ardeal a fost paralizarea serviciului cărților funciare și a judecătorilor din centrele urbane mai mari, rămase cu circumscripțiile vechi, dar cu un număr redus de judecători și personal auxiliar, totodată sporindu-li-se dosarele la îndoitul și întreitul celui de pe vremuri (2).

După asemenea experiențe dureroase nu este mirare că teritoriile alipite sunt foarte sceptice față de unificările legislative și că argumentul „unificării, sufletești” le pune pe gânduri.

În adevăr, să ne înfățișăm ce ar însemna d. p. întinderea codului civil român asupra Transilvaniei, dacă ea se va face asemănător celorlalte unificări justițiare.

În Ardeal și în Bucovina drepturile reale se întemeiază pe sistemul cărților funduare, necunoscut în vechiul regat. Factori cu situație de răspundere au declarat că instituția cărților funciare trebuie întinsă asupra țării întregi. Cu drept cuvânt, — pentru că odată înfăptuită reforma agrară, ținerea în evidență a drepturilor reale asupra imobilelor nu este cu puțință, decât făcându-se pentru fiecare parcelă tabloul situației sale juridice, — deci cartea funciară, — în care oricine să se poată orienta fără greutate și fără pierdere de vreme. Dar compunerea acestui cadastru și ser-

viciul său reclamă cheltueli foarte mari și înființarea ei ține ani. Oare întinderea Codului civil român asupra țării întregi înainte de a se fi adoptat și format cărțile funciare pretutindenea, și în forma lui actuală va unifica sufletele? Nu se va simți fiecare proprietar funciar din teritoriile alipite primejduit în existența sa? Se va obiecta, că inconvenientul se poate preveni prin esceptarea regimului imobiliar dela aplicare. Sigur se poate, dar sistemul cărților funciare are repercusiuni și asupra succesiunilor, asupra procedurii succesoriale, asupra materiei obligațiunilor, asupra execuțiunilor silite. Codul civil și alte coduri și legi trebuiesc deci revizuite cu mare atențiune, spre a nu se întâmplă, ce s'a întâmplat cu legea pentru desființarea fideicomiselor, care voind să desființeze substituțiile fideicomisorii a desființat și dispoziții privitoare la substituția vulgară.

Altă pildă. Codul civil român regulează principiile probațiunii. Axa este art. 1191 „dovada despre un lucru oarecare de o sumă sau valoare mai mare de 150 lei nu se poate face decât prin act autentic sau prin act sub semnătură privată; nu se va primi nicio dovadă prin martori în contra sau peste ceea ce cuprinde actul scris, nici despre ceea ce s'ar pretinde că s'ar fi zis înaintea, la timpul sau în urma confecțiunii actului, cu toate că ar fi cestiune de o sumă sau o valoare mai mică de 150 lei”.

Codul civil austriac, valabil în Transilvania, reglementând forma contractelor, pune principiul echivalenței formei orale cu cea scrisă și impune o formă anumită numai când legea o prevede (art. 883), sau când însăși părțile convin asupra formei scrise (art. 884). Dacă se face contract scris, stipulațiunile orale sunt nevalabile, numai dacă ele s'au făcut deodată cu înscrisul sau contrazic conținutul înscrisului, sau alcătuiesc o clauză nouă (art. 885). Probațiunea este reglementată în procedură. În procedura veche din anul 1868 mijlocul principal de probațiune era actul scris. Actul autentic emanat dela o autoritate publică, inclusiv notarii publici, făcea deplină dovadă, exceptând cazul, dacă se constată că el este fals sau ne-regulat făcut. Actele sub semnătură privată, recunoscute sau dovedite, făceau deplină dovadă că semnatarul în adevăr a făcut declarațiunile cuprinse în act. Proba contrarie era însă admisă cu orice mijloace de probațiune. Procedura actualmente în vigoare, din anul 1911, pusă în aplicare pe ziua de 1 Ianuarie 1915, formând procedura atât în materie civilă, cât și comercială, așează martorul în fruntea probelor. Și în sistemul acestei proceduri actul autentic probează pe deplin cele cuprinse în el și că acestea sunt în conformitate cu realitatea, — dar probațiunea contrarie este admisă fără restricțiuni (art. 315, 316). Aceiași este situația și a actelor sub semnătură privată, confecționate în formele prevăzute în procedură, dacă ele sunt recunoscute sau dovedite, cu deosebirea că ele fac numai proba că semnatarul și-a însușit actul. Puterea doveditoare a altor acte este lăsată la suverana apreciere a judecătorului, suveran în aprecierea tuturor probelor, dar obligat ca în expunerea de motive a hotărârilor sale să arate amănunțit, ce i-a determinat convingerea precum și motivele, pentru cari găsește insuficiente probele sau înlătură probele propuse (art. 271, 315 ss).

În ambele sisteme există acte, cari nu se pot face decât în formele solemne prevăzute de lege, de regulă act scris, acte la cari proba se confundă cu însăși forma solemnă a actului. Totuși deosebirea principală de mai sus are repercusiuni și asupra acestora.

Undeva sistemul Codului civil austriac și al proce-

1) *Curierul Judiciar*, No. 43-1926, pag. 678.

2) Jurisdicția Judecătoriei mixte Sibiu se întinde asupra unui oraș cu peste 40.000 locuitori și asupra a două plase cu total 30 comune rurale foarte puternice și împopulate. Judecătoria înainte de războiu avea 6 judecători și un supleant la 7000 — 8000 dosare anual (afara de secția funciară). În cursul războiului s'a creat postul celui de al șaptelea judecător. Astăzi are 4 judecători la 16.000 — 17.000 dosare pe an. Avocații plătesc din cotizații benevole 2 puteri de muncă. (la parchet o putere de muncă). Avocații din Cluj angajează puteri auxiliare de muncă, pentru a curăți judecătoria urbană

durei civile valabile în Ardeal s'a numit „tirania marforului”. Dar oare celalalt sistem nu înseamnă „tirania actului scris” ?

Se poate discuta care din cele două sisteme este mai preferabil. Sistemul codului civil român presupune existența unui serviciu judiciar preventiv, existența unui aparat chemat să redacteze acte, foarte conștiincios și foarte exact, totodată ieftin și ușor accesibil pentru oricine. Câtă vreme satele sunt lipsite de elemente pricepute și câtă vreme organelor chemate să redacteze și să autentifice acte nu li se impune cu sancțiuni severe nu numai să îngrijească de forme, ci îndeosebi să se convingă că actul în adevăr corespunde intențiunii părților și că părțile își dau seamă de urmările actului, sistemul codului civil român prea ușor poate duce la jertfirea esenței de dragul formei. Or experiența a dovedit în Ungaria de odinioară că calitatea oficială nu asigură însușirea răbdării și conștiințiozității, nici a cunoștinței de oameni și de împrejurări, însușiri în lipsa cărora actul și în deosebi actul autentic este o armă cu două fășuri. De aceea s'a admis în noua procedură proba contrarie fără restricții față de orice act autentic, decretându-se ca corectiv suverana apreciere a judecătorului.

Dar indiferent care sistem este mai potrivit în împrejurările noastre de astăzi, oare trecerea bruscă dela un sistem la celălalt va contribui la unificarea sufletească și va avea vreun rezultat favorabil asupra minorităților? Experiența de până acum arată că o mare parte din procese naște din superficialitatea sau nerăbdarea, — sub raport omenesc adeseori scuizabilă, — a celui ce a redactat actul. Oare ce efect va avea asupra populațiunii, când în o bună zi se va trezi, că greșala strecurată în actul scris este ireparabilă? Cred că este legitimă îndoiala mea în efectele bune ce ar putea avea acest fel de unificare a dreptului asupra unificării sufletești.

Seria pildelor se poate continua. Dar cred că cele de mai sus sunt suficiente pentru ilustrarea tezei, cât de primejdios este să unifici dreptul prin întinderea legilor existente în o parte a țării asupra altei părți a ei, parte care a trăit vreme îndelungată sub alt regim de drept, de aceeași calitate, în unele părți mai superior (sistemul cărților funciare, cercetarea paternității, egalitatea soților, etc., etc.), decât cel ce urmează să-i ia locul, în alte părți tot atât de străin de sentimentul populațiunii de agricultori, de muncitori rurali și mici industriași ca și celălalt (succesiunea soților, lipsa coacizițiunii soților în cursul căsătoriei).

Dat fiind că dreptul civil are baza cea mai largă și privește manifestările vieții de toate zilele, raporturi, cari în bună parte sunt lăsate la libera convențiune a părților, unificarea acestui drept este cea mai delicată, dar și cea mai puțin urgentă. Dacă singuratiche dispozițiuni reclamă modificări mai urgente, ele se pot face prin legi speciale. Unitatea politică a Statului și unitatea națională nu suferă știrbire, dacă în o țară timp mai îndelungat există mai multe regimuri de drept civil. Ungaria până la prăbușire a fost lipsită de cod civil unitar, fără ca lipsa lui să fi adus cel mai mic prejudiciu unității politice. Dificultățile pe cari le întâmpină justiția? Experiența arată că magistrații bine pregătiți în un sistem de drept se familiarizează uimitor de repede în alt sistem. Cei ce se plâng de dificultăți insurmontabile, de regulă nu sunt acasă nici în dreptul pe care l-au învățat pe băncile universităților.

Alta este situația ce privește procedura civilă, codul penal și procedura penală, în fine codul comercial.

Procedura civilă a suferit un început de unificare

prin legea accelerării, prin legea de organizare a înaltei Curți de Casație, prin unificarea materiei de recuzare.

Cum legiuitorul postbehic este robit de ideia unificării cu tot prețul, faptul că prin legea accelerării s'a făcut o unificare rea pe întreaga țară și că legiuitorul nu se poate emancipa de obsesia unificării abolind pur și simplu greșala pe care a făcut-o, îl obligă să facă o procedură nouă, dar bună. Indată ce legiuitorul însuși, — în expunerea de motive a legii accelerării, — a făcut procedurii foarte vechi, valabile în vechiul regat, o critică zdrobitoare, și în două legi a găsit de cuviință să adopte principii din alte proceduri aplicabile în provinciile alipite, nu mai poate fi vorba de unificarea procedurii prin întinderea procedurii române asupra întregii țări.

Sunt însă date premisele, pentru a face o procedură nouă, creațiune românească. Toată lumea juridică s'a pronunțat pentru adoptarea sistemului pregătirii prealabile scrise a procesului, dar totodată s'a pronunțat cu toată hotărârea împotriva decăderilor din drepturi și anulărilor de acte procedurale pentru lipsă de forme. Ea totodată a pretins, ca procedura să se emancipeze de fiscalitate. Dar ca procedura în adevăr să fie corespunzătoare, înlesnită, accelerată și dacă nu ieftină, cel puțin scutită de cheltueli inutile, mai este nevoie să se ia sub severă revizuire principiul invocat de raportorul Camerei în raportul asupra legii accelerării: „cine are proces, trebuie să se intereseze de el”. Sigur cine are proces să se intereseze de el, dar de fondul lui și de esența procesului, nu de nimicuri și forme goale, fiind obligat să țină în evidență nu termenul de judecată, ci fiecare proces pentru a stăruii pentru termen, pentru a stăruii la grefă și la portărei ca citația să se trimită și să se înmâneze, ca la termen dovada de primire să fie la dosar, ca actele și hotărârile să se copieze și să se comunice, ca dovada de comunicare să se depună la dosar, luând în plus încă o dovadă, ca nu cumva la Înalta Curte de Casație să se trezească cu recursul anulat potrivit art. 46 din legea Curții de Casație, sau să se trezească potrivit aceluiaș articol cu sentința casată în urma unui recurs tardiv, — el nenorocitul recurent care a pierdut timp și a cheltuit nervi și multe parale pentru a scoate după luni de zile copia sentinței și să o vadă comunicată, sau nefericitul intimat care de mult credea că are o sentință nesuscetibilă de recurs, și deodată este surprins de urmările funeste ale lipsei dovezii de comunicare, care cine știe prin ce miracol a dispărut dela dosar. În materie de procedură civilă, înțelegând și procedura de executarea hotărârilor, nu este permis să se uite, că astăzi mai mult decât în România dinainte de războiu, celeritatea, crușarea de timp, de energie și cheltueli inutile, este o cerință a creditului moral și material al țării întregi.

Unificări urgente sunt însă îndeosebi unificarea Codului și Procedurii penale, pentru că este inadmisibil ca în aceeași țară, acelaș fapt să se măsoare în o provincie cu o măsură, și în alta cu altă măsură.

Mai departe, este bine ca Dreptul comercial, inclusiv materia cambiilor și falimentelor, să se unifice mai repede, pentru că comerțul, cu tendințele sale internaționale, reclamă o orientare cât mai ușoară.

Pregătirea codului penal unitar este în curs. Trebuie să așteptăm proiectul pentru ca să ne pronunțăm asupra lui. Ce privește Procedura penală țin să amintesc, că juriști de seamă din vechiul regat îi aduc critica că este învechită, mai departe, țin să amintesc,

drept observări personale, inexistența apărării în cursul anchetei și instrucțiunii în actualele proceduri penale, și inconvenientul că presa este mult mai bine informată asupra rezultatelor instrucției, decât apărătorul.

Țin să mai amintesc, că întinderea unor părți din Procedura penală română asupra Transilvaniei vadește utilitatea de a se preciza limitativ în procedură, când este admisibil arestul preventiv. Dacă legea pentru organizarea judecătorească se va modifica în sensul delegării judecătorului de instrucție și a membrilor parchetului prin Ministrul de justiție, această precizare apare necesară. Mai departe amintesc, că restricțiunea dreptului de recurs în casație, prevăzută în art. 422 pr. pen. rom., este inexplicabilă pentru mentalitatea juridică a Transilvaniei, și că despoierea contumacelui de apărare și sechestrarea averii lui potrivit art. 470 și 473 pr. pen. rom. ne apar de a dreptul barbare. Generațiile de astăzi de juriști au crescut în spiritul procedurii penale ungare din 1896, care prin un capitol special garantează prevenitului un tratament și un interogator lipsit de silnicie fizică și morală, care cel puțin prin textul legii obligă poliția judiciară, parchetul și judecătorul de instrucție să ancheteze deopotrivă elementele în defavorul precum și acele în favorul prevenitului, și care prin art. 387, 447 și alții obligă instanța de apel și de recurs să revizuiască, în favorul acuzatului, din oficiu, sentința instanței inferioare chiar dacă acuzatul s'a declarat mulțumit cu ea și numai acuzatorul a atacat-o.

În ce privește, în fine, Codul de comerț, observ că oricare cod ar sta la baza unificării, revizuirea se impune în urma experiențelor făcute în anii după război cu societățile și cu casele comerciale, prin tendințele de industrializare, cari reclamă modernizarea și adaptarea intereselor industriei a formelor de gajare, și prin multe alte experiențe postbelice cari și în alte state au determinat legiuiri noi în materie de comerț.

Concluziunile celor arătate sunt: *unificarea prin extinderea codurilor existente, nerevizuite și neadaptate nevoilor țării întregite ar fi o greșală, și dacă extinderea s'ar face drept provizorat, ar crea o situație mai rea, ca cea actuală.*

Sub raportul urgenței unificării este deosebite mare între coduri. Punerea în aplicare în mod simultan sau în intervale scurte, a mai multor coduri noi, este asemenea o greșală, pentru că și în ce privește dreptul există un proces de digerare, care suferă grave perturbațiuni, dacă se încarcă peste puterile organismului. Dar și pregătirea codurilor trebuie să se facă treptat. Țara întreagă a experiat relele ce urmează din legiferarea cu ușile închise. Proiectele de coduri trebuie supuse discuției publice. Termene de 2—3 săptămâni pentru a face observări asupra unui vast proiect de lege, sunt un simplu simulacru. Pripirea în orice direcțiune va aduce pagube. Dacă în coduri se vor strecura greșeli, pe care o parte a țării le simte ca contrarii unor concepțiuni adânc înrădăcinate sau pe cari le va simți ca prejudicioase unor instituțiuni probate, din unificarea codurilor va rezulta contrariul unificării sufletești și se va acredita părerea, că în România se legiferează fără pricepere și fără a se ținea seamă de interesele păturilor largi ale populațiunii.

Dacă partidele politice își pot permite luxul frazelor: democrație, unificare sufletească și altele asemănătoare, noi care zilnic facem experiența amară a urmărilor nenorocitei pripeli legislative, suntem dator să atragem factorilor cu cădere atențiunea asupra realității

crude. Iar dacă se vorbește de simbolurile stăpânirii trecute și de efectul unificării asupra minorităților, noi cari am trăit cu ele dimpreună știm că o singură cale există ca să impunem minorităților, fie că ele ne sunt prietene, fie că ne sunt dușmănoase, calea care va duce și la amuțirea multor glasuri dușmane din afară; dovada reală că legiuitorii României, eșiți din sufragiul universal, cu ajutorul corpurilor profesioniștilor experți în materie, știe să creieze un sistem de drept modern, potrivit exigențelor României de astăzi, compusă din mai multe provincii, dintre cari fiecare a trăit sub alt regim juridic, regimuri tot atât de bune sau rele, ca și cel din vechiul regat, în unele privințe însă mai superioare și mai moderne, nu pentru că popoarele stăpânitoare de odinioară ar fi fost mai superioare, ci pentru că favorizate de împrejurări au avut puțința să se ocupe mai intensiv de problemele legiuirii juridice.

LUCIAN BORCIA
Decanul Baroului Sibiu

Imunitatea de jurisdicțiune a Consulilor și funcționarilor consulari străini în România

PARTEA I

PRINCIPII GENERALE

Dacă în ceea ce privește șefii misiunilor diplomatice și funcționarii lor subalterni doctrina și uzanțele internaționale sunt aproape unanime în a le recunoaște imunitatea de jurisdicțiune în țara unde ei sunt acreditați, nu tot astfel stau lucrurile cu personalul consular.

Față de această categorie de funcționari străini autoritățile noastre judecătorești s'au găsit în cea mai desăvârșită nesiguranță, neavând nici precedente, nici texte pozitive cari să reglementeze chestiunea, astfel că de cele mai multe ori au căutat să rezolve afacerile judiciare privitoare la aceste persoane, pe căi piezișe, dela caz la caz, procedând într'un fel față de personalul consular al țărilor mari și altfel față de cel al statelor mici.

Lămurirea acestei chestiuni fiind de un deosebit interes astăzi, când relațiunile noastre consulare cu țările străine tind să ia o mai mare dezvoltare, am crezut că este necesar să fixez, în conformitate cu doctrina, uzanțele internaționale, cu precedentele găsite în această materie, precum și cu convențiunile consulare existente și cu dispozițiunile procedurii civile, normele după cari să se conducă instanțele noastre judecătorești față de personalul susamintit.

CAPITOLUL I

Doctrina.

În doctrină, consulii și mai ales personalul consular din țările creștine este justițiabil de către autoritățile competente ale țării unde residă. Acesta

este principiul stabilit de marea majoritate a autorilor de drept internațional (1). Cei mai puțini dintre autori (2) le acordă inviolabilitatea personală și imunitatea de jurisdicțiune, ceea ce nu se recunoaște, în practică, în nici un stat creștin.

Cosulii rămân conform doctrinei, supuși atât jurisdicției civile cât și celei criminale și bunurile lor pot fi sechestrate și vândute de creditori în virtutea unei sentințe judecătorești (3). Ei nu sunt scutiți nici de sechestrul asigurător al mobilelor când au datorii contractate (4).

Bonfils recunoaște autorităților judecătorești locale dreptul de a cercetă crimele, delictele sau contravențiunile comise de un consul și-i face justițiabili în materie civilă și comercială pentru actele îndeplinite în numele lor personal.

De Clercq et de Vallat susțin că ei nu sunt justițiabili pentru actele făcute în calitate lor oficială și din ordinul guvernului lor. „Per a contrario“, ei sunt justițiabili pentru actele săvârșite în numele lor personal și lor le incumbă sarcina de a dovedi în justiție că n'au lucrat în numele lor personal (5).

Inviolabilitatea localului și arhivei consulare

Ceea ce este unanim recunoscut de către toți autorii, este imunitatea ce li se acordă fără discuție atunci când ei au lucrat în calitate oficială, sau din ordinul guvernului lor (6) și cu aprobarea guvernului unde sunt numiți. Fără de acest drept, însărcinarea lor ar deveni iluzorie, fiind la orice moment stânjenți de către autoritățile locale. Aceste imunități pot fi mai largi sau mai restrânse, după convențiunile încheiate de diferitele state, dar, ceea ce iar nu se discută, este faptul că ele nu se raportă numai la persoana consulilor și funcționarilor consulari ci și la localul ocupat de cancelaria consulatului, la efectele, hârtiile și documentele oficiale încredințate lor (7). Arhivele consulatelor, într'un cuvânt sunt absolut inviolabile și autoritățile teritoriale nu trebuie să-și permită nici un fel de perchezici acolo (8). Aceasta nu însemnează însă că ei pot să nu dea atențiune unei acțiuni deschise contra lor pentru un fapt săvârșit în calitate oficială, ci din contră, sunt obligați să dovedească aceasta pe cale diplomatică, sau să se prezinte în justiție și să arate că au lucrat în calitate oficială și deci nu pot fi justițiabili de către autoritățile teritoriale pentru acte ce sunt manifestarea publică a voinței guver-

nului lor și cari nu pot fi supuse judecăței unei puteri străine (9).

În doctrină ca și în practică se face deosebire între consulii de carieră și consulii cari sunt naționali ai țării unde rezidă sau ai altui stat, adică consulii onorari, cari n'au nici un fel de imunitate personală și pot fi justițiabili de către autoritățile locale.

CAPITOLUL II

Uzanțele internaționale.

Aceste principii, susținute de majoritatea autorilor, sunt aplicate în cele mai multe țări, fie pe bază de reciprocitate, fie pe baza convențiunilor cari le-au consacrat.

Franța, liberală și în drepturile acordate consulilor, le recunoaște un caracter public pe baza reciprocității și în afară de cazurile prevăzute de convențiuni. Ei se bucură, deci, de dreptul de imunitate personală, — afară de cazul de crimă — și sunt scutiți de dări, când n'au proprietăți și nu fac comerț; sunt însă justițiabili pentru afacerile lor personale și pot cere declinarea competenței când dovedesc că au lucrat în mod oficial.

Franța a încheiat cu cele mai multe țări tratate consulare cari reglementează chestiunea jurisdicțiunii consulilor.

Anglia în schimb, deși pentru consulii ei cere uneori privilegiile diplomatice, nu recunoaște la cei străini nici un fel de imunitate și nici nu prea face deosebire între consulii onorari și de carieră. Sunt cazuri în cari forța publică a violat, în Anglia, arhivele unui consulat (10).

În *Spania*, conform regulamentului consular din 1765, modificat la 1827, 1847 și 1852, consulii nu sunt nicidecum justițiabili.

Fosta *monarhie austro-ungară* nu recunoaște consulilor scutirea de jurisdicția locală, în afaceri personale.

Germania, de asemenea, nu-i scutește de jurisdicția locală; numai în caz de crimă ei sunt predați, după terminarea instrucției guvernului lor spre a-i judeca după legea lor națională și numai pe bază de reciprocitate.

Cari sunt uzanțele stabilite în România?

Spre a studiă această chestiune și a ne da seama de erorile săvârșite de diferitele noastre autorități — erori ce ne-au pus într'o situație de inferioritate nejustificată, față de alte state, — trebuie să împărțim partea acestora în trei capitole:

1) *Imunitatea de jurisdicțiune acordată consulilor și personalului consular până la recunoașterea independenței noastre, (1878), sau, mai bine zis, până la încheierea convențiunii consulare cu Italia (1880);*

9) Lehr, 1299, Bonfils.

10) de Clercq et de Vallat.

1) Bynkershoek, Calvo, de Garden, Geficken, Holtendorff Klüber, de Martens, Vattel, Wicquefort, Lehr.

2) Engelhardt.

3) Calvo paragr. 237.

4) Lehr.

5) Lehr.

6) René Foignet, Manuel de Droit int public. pag 385.

7) Calvo.

8) Lehr, 1247.

2) *Dela încheierea convențiunii consulare cu Italia până la modificarea codului de procedură civilă (1900);*

3) *Dela modificarea codului de procedură civilă până astăzi.*

PARTEA II

IMUNITATEA DE JURISDICTIUNE A CONSULILOR STRAINI IN ROMANIA

CAP. I

Imunitatea de jurisdicțiune acordată consulilor și personalului consular până la încheierea convențiunii consulare cu Italia (1880).

Studiind această perioadă, ar trebui să facem istoricul relațiilor consulare ce le-a avut diferitele state cu noi, din cele mai vechi timpuri și implicit, ar trebui să atingem chestiunea controversată încă, a capitulațiilor. Mă voi feri însă a da o soluțiune acestei chestiuni care a făcut și are să mai formeze obiectul altor studii, dar voi arăta, cercetând diferitele cazuri, cum s'au purtat autoritățile noastre judecătorești și administrative față de agenții consulari din acest timp.

Dela început trebuie să recunoaștem că în timpurile mai vechi, când nici pentru noi nu puteam avea o justiție bine organizată, eră firesc ca consulii puterilor occidentale să nu primească a fi justițiabili de către autoritățile noastre. Dacă mai ținem seamă și de faptul că, în lipsa unor Agenții diplomatice, ei aveau, oarecum, și un caracter reprezentativ, trebuie să le admitem unele avantajii ale exterritorialității, printre cari și imunitatea de jurisdicțiune.

Pe lângă aceasta se mai adaugă și faptul că fiind o țară mică și lipsită de independență, nu puteam ține piept cu tărie la pretențiunile puterilor mari și la cererea de a acordă consulilor lor completă imunitate de jurisdicțiune.

Presat de aceste cereri Ministerul afacerilor străine dă, la 1876, instrucțiuni autorităților judecătorești, în sensul că *personalul consulatelor generale din țară se bucură de aceleași imunități ca și personalul diplomatic* (11). Ba încă curajul puterilor mari merge așa de departe, încât Franța ne cere și noi admitem, destituirea unui judecător care a cutezat să citeze direct pe agentul ei (12). Și, ceva mai mult, aceste imunități nu se cer numai pentru personalul consular supus al țării pe care o reprezintă, dar chiar pentru *supușii români*, aflați în serviciul unui consulat străin. Astfel, la 1877, consulatul general al Olandei cere declinarea competenței tribunalelor noastre într'o afacere privitoare la un supus român, funcționar al acestui consulat, pe motiv că el nu poate fi judecat decât

de tribunalul consular olandez, lucru pe care guvernul nostru îl admite (13).

Aproape în toate cazurile ivite în această perioadă, consulii nu vor să recunoască competența tribunalelor noastre în afaceri cari-i privesc personal și refuză primirea oricărui act judecătorec emanat dela autoritățile noastre, invocând dreptul la jurisdicțiunea lor consulară, pe baza capitulațiilor. Autoritățile noastre admit aceste cereri și recunosc totdeauna, punctul de vedere al puterilor străine.

Putem afirmă deci că până la 1880 când am încheiat convențiunea consulară cu Italia, am acordat consulilor și personalului consular străin, aceleași privilegii și imunități juridice ca și cele care se recunosc astăzi personalului diplomatic.

Dacă până la 1878 se putea susține — fără a dovedi — că, fiind sub regimul capitulațiilor, nu putem avea dreptul de jurisdicțiune asupra consulilor puterilor străine, dela această dată, însă, fiind un stat independent creștin, nu s'ar mai fi putut invoca acest argument și ar fi urmat să procedăm în această materie conform uzanțelor și dreptului internațional. Totuși, fiind o țară mică, n'am avut curajul să procedăm conform acestor reguli și am căutat, până la încheierea celei dintâi convențiuni consulare prin care o rupem cu trecutul și care este un sprijin în raporturile ce le vom avea de aci înainte, ca stat independent, să menajăm simpatiile diferitelor reprezentanți din țara noastră, acordându-le privilegiile cerute.

Convențiunea consulară încheiată cu Elveția

După recunoașterea independenței, Elveția a fost cel dintâi stat care ne-a propus încheierea unei convențiuni consulare și ne-am grăbit a accepta această propunere, spre a crea un precedent și a o rupe cu privilegiile acordate consulilor.

Încercări în această direcție se făcuseră mai de mult cu Austro-Ungaria, anunțându-se acest lucru chiar prin mesagiul din 1870, dar, din cauza pretențiilor ei exagerate lucrurile au rămas în stare de proiect.

Tratative în acelaș sens, s'au mai urmat și cu Franța, Rusia, etc.

Convențiunea consulară cu Elveția în 12 art. s'a încheiat la 14 Februarie 1880 și a intrat în vigoare în 1881. Prin ea se reglementează pentru prima oară imunitățile de cari se bucură consulii și se înlătură jurisdicțiunea consulară de care căutau să profite toate puterile.

Expunerea de motive a proiectului de lege privitor la ratificarea acestei convențiuni nu vorbește nimic despre imunitatea de jurisdicțiune a consulilor. Guvernul elvețian însă a căutat să profite pe cât posibil de situația nelămurită în care se află această chestiune în România și a reușit să obțină pentru personalul său consular — deoarece noi

11) vezi Dos. 95-76, Germani Ministerul Af. Străine.

12) vezi Dos. 95-76, Franța.

13) vezi Dos. 95-77, Olanda.

până acum, n'avem nici un consulat de carieră în Elveția — unele prerogative ce nu sunt în conformitate cu uzanțele și doctrina.

Astfel, după ce în art. 3 se prevede dreptul reciproc de a arboră armele și pavilionul țării, art. 4 prevede că:

„Funcționarii consulari cari nu sunt supușii țării unde își au reședința, nu vor putea fi somați a se înfățișa ca martori înaintea tribunalelor.

„Când justiția locală va avea trebuință de a lua dela dâșii vreo declarațiune juridică ea va fi datoare de a se transporta la domiciliul lor, pentru a o primi prin grai, sau a delega, pentru acest scop, un funcționar competente, sau a o cere prin scris”.

Art. 5 prevede inviolabilitatea arhivelor consulare cari trebuie ținute cu totul separat de registrele sau hârtiile personale.

Art. 9: „Funcționarii consulari români în Elveția și funcționarii consulari elvețieni în România se vor bucura, în mod reciproc, de toate puterile atribuțiunile, prerogativele, scutirile și imunitățile de cari se bucură sau se vor bucura pe viitor funcționarii consulari de acelaș grad ai națiunii celei mai favorizate”.

Art. 11 prevede dreptul acestor funcționari de a corespunde direct, în anumite împrejurări, cu autoritățile locale.

Din cuprinsul acestor articole rezultă că funcționarii consulari elvețieni din România nu pot fi citați ca martori. Este o concesiune pe care am acordat-o, spre a ajunge la încheierea unei convențiuni care să reglementeze celelalte prerogative consulare, de care se făcea *atâta abuz în România*. Celelalte dispozițiuni însă nu sunt decât aplicarea practică a uzanțelor internaționale, uzante, ce sunt categorice în ceea ce privește dreptul autorităților judecătorești locale de a cerceta pricinile ivite între un consul și un particular. Și când o convențiune prevede toate prerogativele și imunitățile acordate personalului consular și nu vorbește nimic de imunitatea cea mai contestată, cea de a nu fi justițiabili consuli de autoritățile judecătorești locale, rezultă că această imunitate, care este în contradicție cu principiile internaționale nu le poate fi acordată. Consuli elvețieni prin urmare nu pot fi citați ca martori, însă pot fi judecați în afacerile lor personale de către instanțele noastre judecătorești.

Convențiunea consulară încheiată cu Belgia

Convențiunea consulară încheiată cu Belgia la 31 Dec. 1880 în 15 articole și promulgată la 1 (13) Aprilie 1881 este mai complectă decât cea încheiată cu Elveția și mai conformă cu principiile internaționale.

Astfel: art. 2 prevede aceleași privilegii ca și art. 9 din convențiunea cu Elveția; art. 3 arată însă lă-

murit toate scutirile și imunitățile ce se acordă consulilor, fără a menționa imunitatea de jurisdicțiune. Din contră art. 4 abrogă dispozițiunile contrarii dreptului internațional, din convențiunea consulară încheiată cu Elveția și prevede:

„Când justiția uneia din cele două țări va avea să primească vreo declarațiune juridică sau depozițiune dela un consul general, consul, vice-consul sau agent consular, cetățean al Statului care l-a numit și neexercitând nici un comerț, *ea îl va invita în scris a se prezenta înainte-i* și, în caz de împiedicare, va trebui să-i ceară mărturia prin scris sau să se transporte la locuința sau cancelaria sa spre a o obține din viu grai.

„Zisul agent va trebui să satisfacă această cerere în termenul cel mai scurt posibil”.

Deci, personalul consular belgian este justițiabil de autoritățile noastre judecătorești și este obligat să se prezinte înaintea lor ca martor, când nimic nu-l împiedică.

Celelalte articole prevăd aceleași dispozițiuni ca și convențiunea consulară cu Elveția.

Convențiunea consulară încheiată cu Statele-Unite ale Americii de Nord

Identică cu convențiunea consulară încheiată cu Belgia este convențiunea consulară încheiată cu Statele-Unite ale Americii la 4 Iunie 1883. Singura deosebire este că la art. 4, care este exact la fel cu cel din convențiunea încheiată cu Belgia, i s'a adăugat următorul alineat:

„In toate cazurile de crime prevăzute de articolul 6 din amendamentele la Constituțiunea Statelor-Unite, prin care dreptul de a chema martori în favoarea lor este asigurat persoanelor acuzate de crime, înfățișarea zișilor agenți (consulari) va fi cerută cu toată deferența ce se cuvine demnității consulare și datoriiilor sarcinei lor. Același tratament va fi acordat consulilor Statelor-Unite, în România, în cazuri similare”.

M. ONCESCU-BEȘTELEI

Consul general în Ministerul afacerilor străine

(Va urma)

RECENZIE

ION I. NEDELESCU, *Codul Onoarei și Regulele duelului*, cu o prefață de d-l general Gh. Cantacuzino. Lucrare aprobată de Ministerul de Războiu București, 1926.

Duelul, în esența sa, privit ca fenomen natural, e tot atât de bătrân ca și omenirea. Primul om nemulțumit de un semen al său a ridicat pumnul, primul pumn ridicat a stârnit lupta, iar prima luptă a slujit de ispititoare și durabilă pildă.

Ar fi îndeajuns să observăm pe copii și pe oamenii simpli, fără a mai coborî în scara zoologică, pentru a avea talmăcirea clară și neîndoioasă a acestui fenomen.

Istoria la rândul ei nu este mai puțin eloquentă. Se pare că la toate popoarele primitive lupta dela individ la individ, în asistența concetățenilor, a fost cel dintâi mijloc pentru curmarea

neînțelegerilor. Simulacrul de luptă din procedura romană, existența duelului judiciar la popoarele vechi (*Tite-Liviu*, L. XXVIII, paragr. 1), la popoarele barbare (*Tissot*, *Droit pénal*, II, p. 529; *Loiseleur*, *Crimes et peines*, p. 111) și chiar la cele creștine din epoca feudală (*Montesquieu*, *L'esprit des lois*, II, cart. XXVIII, cap. XVIII, XXII și XXIV) nu numai că întăresc această ipoteză, dar fac loc unei depline certitudini.

Și popoarele vechi și cele noi au recunoscut însă că lupta judiciară însemna loteria în justiție, încât mai curând sau mai târziu au renunțat la acest procedeu.

În clipa în care duelul a încetat de a mai sluji Justiția, el a trecut în serviciul onoarei. E vorba însă de o onoare cu un concept specific și cu conținut în veșnică contracțiune; ceace explică de ce duelul a străbătut veacurilor și se menține încă într-o epocă în care „*L'honneur est un vieux saint que l'on ne chôme plus*” (*Régnier*).

Între onoarea pe care o satisface duelul și onoarea pe care ar trebui să o străjuiască o sănătoasă și trainică morală publică tot mai adânc se sapă prăpastia înstrăinării... și aceasta poate.. fiindcă prea strânsă și nesupăraătoare este apropierea dintre vajnicii apărători ai celei dintâi și ingenuchetorii celei din urmă. Câți din cei cu obrazul supra-sensibil, gata oricând de a spăla cu zângănit de arme o ofensă puțin zângănitore, își amintesc în clipa când ating arma că mâna lor nerăbdător și bucuos întinsă tuturor politicianilor uzurpatori și ver-roși, ariviștilor sfidători și nuli, corupătorilor și corupților în frac, are nevoie de mai multă și mai grabnică spălătură?! Onoare și onoare! Uma zice-se în funcțiune de grosimea obrazului, cealaltă în funcțiune de..., dar cine se mai ocupă de lucruri abstracte?!

Am spus toate acestea pentru a lăsa să se înțeleagă părerea noastră asupra titlului cărții pe care o recenzăm: *Codul onoarei*.

Cât despre legitimitatea duelului, credem că s'a spus și s'a scris destul, încât, dacă nu este pierdut timpul folosit pentru a cunoaște acest destul, în schimb orice clipă sacrificată pentru a-i mai adăuga ceva ar fi risipită de prisos.

Pentru noi un om de ispravă, bine crescut și loial, nu poate ofensa, necumalomnia, iar dacă într'un moment de uitare a făcut-o, va fi cel dintâi care să recunoască greșala, fiindcă, și în această materie rămân adevărate cuvintele lui *Boileau*: „*Pour paraître honnête homme, en un mot il faut l'être*”.

În general, în afară de câteva inexplicabile ieșiri pe teren a unor adversari ireproșabili, toate celelalte dueluri nu sunt decât simulacre ridicole pentru farsori, mijloc de reclamă pentru donchisoți, tururi de forță pentru cavalerii *sans peur* dar nu și *sans reproche*.

Tissot spunea: „*Le duel est en effet un instinct antisocial et sauvage. On a beau le réglementer, en faire une institution, il reste au fond ce qu'il est essentiellement, un procédé brutal, une question d'habilité*”. Nu împărtășim în totul această părere. Desigur că în afară de o deformată tradițiune duelul nu-și găsește altă legitimitate, dar aceasta este îndestul pentru a face din el o realitate. Ori realitățile nu se pot nimici prin simpla forță a cuvintelor. Legile penale au intervenit pretutindeni pentru a reprima duelul și trebuie să-l reprime (*Tanoviceanu*, *Tratat vol. I*, p. 957) dar ele nu-l pot preîntâmpina, aceasta fiindcă rareori legile penale pot avea o forță preventivă reală și întreagă, mai ales atunci când faptul incriminat întâlnește o slabă dezaprobare morală din partea grupului social. E cazul duelului! Consecrat de legile disciplinei ostășești, cultivat de pătura diriguitoare, poetizat de literatura cea mai efină dar și cea mai citită, respectat dela distanță de marele public și dezaprobat doar de o minoritate și de.. codul penal. Numai timpul ajutat de o serioasă și continuă reprimare va creia poate altă mentalitate. Timpul își va împlini desigur opera, trebuie însă ca și Justiția să-și facă datoria. Marele public poate avea concepțiunile lui, judecătorii nu pot avea de câtupe aceia a legii, deci să aplice legea! În

penal nu se poate vorbi de desuetudine, cel mult aceasta poate fi uneori o scuză.

Dar am spus, duelul rămâne o realitate. Reglementarea lui, nu de legiuitor, căci acesta nu se poate dezice, ci de cercurile interesate, este un bine și o chezașie. Practica îndelungă și instruitoare a creiat o serie de norme cari se împun prin prestigiul tradiției. Cunoașterea și respectarea acestora norme constituie cel mai bun stăvilar a duelului. Dacă scrima face buni dueliști, codul duelului pregătește buni martori. Ori un martor bun spune *Paul de Cassagnac* este acela care: „*fait battre le moins souvent ceux qui s'adressent à lui*” (*Le Duel*, Conferința, an. 20, nr. 21).

De aceia socotim că lucrarea distinsului nostru coleg *Ion Nedelcescu*, este pe cât de utilă, pe atât de indispensabilă. Folosind surse sigure și desăvârșite, autorul a făcut din Codul său o carte interesantă și atrăgătoare chiar pentru cei mai puțin interesați.

Documentarea îmbelșugată și expunerea limpede vor face desigur ca folosirea lucrării să fie fără alt recurs. La toate acestea se mai adaugă instructiva expunere de drept comparat asupra duelului, prin care lucrarea d-lui Nedelcescu i-a contact cu sfera preocupărilor juridice, pentru a nu rămâne numai la simpla și aparenta înrudire pe care o sugerează un cuvânt din titlul cărții.

La înălțimea lucrărilor similare din străinătate, Codul d-lui Nedelcescu va cunoaște nu numai numeroase edițiuni, dar și o bine meritată întâietate, fiind sortit a deveni lucrare românească clasică în domeniul respectiv.

VINTILĂ DONGOROZ

CURTEA DE APEL DIN BUCUREȘTI, S. III

Audiența dela 28 Iunie 1926

Președinția d-lui S. GOGĂLNICEANU, Președinte

Teodor Grozăvescu și alții cu C. M. Roșca

Deciziunea Civilă No. 198

Leg. de procedură relative la organizare și competență. Retroactivitate. Neexistența de drepturi câștigate.

Vânzare cu pact de răscumpărare. Partaj voluntar posterior Terenul vândut căzut în lotul altor moștenitori. Vânzarea lui de către aceștia altuia. Cererea acestuia din urmă de punere în posesie. Contestație. Admitere.

Oferirea prețului de către primul vânzător în exercitarea pactului. Refuz. Consemnare. Acțiune în exercitarea dreptului de răscumpărare. Respingere. Art. 1371 și 1380 codul civil.

1. *Dispozițiunea din art. 54 din noua lege de organizare a Inaltei Curți de casație, potrivit căreia, Curtea de trimitere, însărcinată cu judecarea apelului, nu mai poate discuta punctul de drept rezolvit de Inalta Curte, nu-și poate avea aplicarea în procesele soluționate de Inalta Curte sub imperiul vechei sale legi de organizare.*

2. *Vânzarea cu pact de răscumpărare nefiind altceva decât o vânzare consimțită sub o condițiune rezolutorie cum rezultă din dispozițiunile art. 1371 și 1380 cod. civ., urmează în mod firesc că facultatea de răscumpărare nu poate aparține decât titularului dreptului în momentul când o asemenea facultate se exercită.*

S'a ascultat d. avocat M. Paveliu pentru apelantul Teodor Grozăvescu și d-nii avocați I. Gr. Periteanu și Fulga pentru intimatul Șt. Popescu, lipsind apelantul C. M. Roșca.

Curtea,

Asupra apelurilor făcute de Teodor Grozăvescu și C. M. Roșca în contra sentinței civile cu Nr. 306 din 923 a Trib. Dolj secția III-a, apeluri trimise în judecata acestei Curți prin deciziunea Inaltei Curți de casație secția I cu Nr. 4523 bis din 925 în urma casării sec. I cu Nr. 257 din 924.

Având în vedere susținerile părților și actele dela dosar, din cari rezultă că faptele în acest proces stau astfel:

La 24 Februarie 1914, intimatul Ștefan M. Popescu, moștenitor al defunctului Preotul Filip, a vândut un bun al succesiunii acestuia și anume un teren împreună cu construcția aflată pe el apelantului Constantin M. Roșea, pe preț de cinci mii lei și cu pact de răscumpărare în termen de cinci ani.

La 30 Iulie 1915, a intervenit între moștenitorii numitului defunct inclusiv intimatul Ștefan Popescu un partaj voluntar, cu care ocaziune terenul vândut de acesta, a căzut în lotul altor moștenitori, și anume: Fira T. Constantinescu, Elena Pârvolescu zisă Stoian Stan, Anica I. Predescu și Frusina Popescu, pe cari aceștia în aceeași zi — 30 Iunie 1915 — l'au vândut unui oarecare I. Basilescu prin actul autentificat de tribunalul Dolj la Nr. 2157 din 915.

Acesta cerând punerea sa în posesie, s'a făcut contestație de apelantul C. M. Roșea pe motiv că stăpânește imobilul prin cumpărare dela intimatul Ștefan Popescu, contestație care fiind admisă în 1919, se anulează procesul-verbal de punere în posesie. Ulterior, la 15 Iunie 1922, intimatul vânzător Ștefan Popescu a somat pe apelantul C. M. Roșea să vină la corpul de portărei pentru a primi înapoi prețul de cinci mii lei, dar acesta nu s'a prezentat la portărei în ziua de 28 Iunie 1922, zi fixată în acest scop, astfel că intimatul Ștefan Popescu a consemnat la dispoziția apelantului Roșea prețul vânzării în sumă de cinci mii lei.

În urma acestora, la 19 Septembrie același an intimatul Ștefan Popescu a chemat în judecată pe apelantul C. M. Roșea, înaintea Tribunalului Dolj secția III-a printr'o acțiune astfel formulată:

„Subsemnatul Ștefan Popescu din Craiova str. Poterași Nr. 34 chem în judecată civilă înaintea dv. pe d. Constantin M. Roșea agricultor din comuna Boureni (Dolj).

Motivul plângerei mele și obiectul cererii este următorul: 1) În 1914 Februarie 25 cu actul transeris sub Nr. 1265 din 1914, am vândut d-lui Constantin M. Roșea una bucată de pământ loc de casă situat în raionul comunei Galicea Mare, loc mare de o jumătate de hectar, compus din două vetre și vecini: la răsărit cu moștenitorii Ion D. Apostol; la apus cu moștenitorii Florea Marinaș, la miază noapte și miază zi cu șoseaua județeană și str. de comunicație și pe care loc este construită o casă de gard cu șase încăperi, acoperită cu țiglă, o magazie de blane acoperită cu țiglă, un pătur de lanțeti, acoperit cu tincha de fier, un grajd cu șopron acoperit cu tinchea, cum și toate plantațiile găsite pe acest loc;

În actul de vânzare am stipulat și pactul de răscumpărare exercitabil de către mine vânzătorul în termen de cinci ani dela data facerii actului, subsemnatul fiind în termen și în stare să achit suma exercitându-mi dreptul de răscumpărare am făcut somație cumpărătorului să vie la domiciliul său pentru a primi suma, sau la caz de refuz sau negăsire l'am somat că voi depune suma și recipisa în conservare. Cum numitul n'a fost acasă la data somației, cum se constată din alăturatul proces-verbal, am depus suma cum se constată tot din procesul-verbal și l'am chemat în judecată, pentru ca învederând Tribunalului că actul de vânzare ce alăturat conține pactul de răscumpărare eu m'am oferit în termen să achit suma, că numitul a refuzat să o primească, consecvent somației i-am făcut ofertă reală, vă rog să binevoiți al cita în judecată și constatând întemeiate și dovedite cele afirmate de mine să-l obligați să-mi facă actul de vânzare pentru imobilul mai sus descris iar la caz că numitul nu se va prezenta sau va refuza în fața judecății confecționarea actului, să dați o sentință, care să fie loc de act de vânzare și care să se transcrie în registru special de mutațiuni.

Mai cer dela numitul și suma de 15000 lei drept daune ce mi-a cauzat prin fapta sa, refuzând să primească suma și să confecționeze actul, daune ce le voi dovedi la ziua de judecată în care intrăși cheltuelile ce am făcut cu acest proces.

În sprijinul acțiunii mele alătur o copie de pe actul de vânzare din care se constată existența pactului de răscumpărare.

Alătur o copie după somația făcută și două procese-verbale constatatoare de faptele că eu nu l'am găsit la domiciliu și că următor somației am semnat suma și recipisa am depus-o în păstrarea șefului de portărei depe lângă Trib. Dolj.

Vă rog să binevoiți a dispune citarea părților pentru un termen scurt, când vă rog a admite și chemarea numitului la interogator.

— În cursul procesului la tribunal, intimatul Ștefan Popescu a făcut un supliment de acțiune, cerând introducerea în cauză și a celui alt apelant Teodor Grozăvescu noul cumpărător al terenului în litigiu, iar zisul tribunal prin sentința civilă Nr. 306 din 9 Octombrie 1923, pe baza nevenirii părților la interogator, a admis acțiunea în sensul cum a fost formulată și reprodușă mai sus, cu una mie lei cheltueli de judecată.

În contra acestei sentințe, ambii părâți au făcut apeluri separate, apeluri pe cari Curtea de apel din Craiova secția I în majoritate, prin decizia civilă Nr. 257 din 12 Noembrie 1924, a respins ca nefondate apelurile și i-a obligat să plătească intimatului Ștefan Popescu trei sute lei cheltueli de judecată, plus taxele de executare.

Această deciziune ambii apelanți au atacat-o cu recurs, iar Inalta Curte de casație secția I, prin decizia Nr. 4523 bis din 4 Decembrie 1925 a admis recursul, a casat deciziunea Curții de apel din Craiova și a trimis procesul pentru a fi din nou judecat de această Curte, obligând în același timp pe intimatul Ștefan Popescu să plătească recurenților T. Grozăvescu și C. M. Roșea 1500 lei cheltueli de judecată.

Având în vedere că înaintea acestei Curți partea apelantă, a ridicat mai întâi chestiunea că față cu noua lege de organizare a Inaltei Curți de casație, pusă în aplicare la 1 Ianuarie 1926 această Curte sesizată prin casare cu judecarea apelului nu mai poate discuta punctul de drept rezolvat de Inalta Curte prin deciziunea care a casat deciziunea Curții de apel din Craiova, ci, decizia ce urmează a se da acum, să fie adaptată la împrejurările de fapt ale procesului și anume în sensul: de a se admite apelul și în consecință a se respinge acțiunea intimatului Ștefan Popescu.

Ca însă, în cazul când Curtea ar trece peste această chestiune, în fond a susținut că motivele pe care își întemeiază apelul, astfel cum le-a dezvoltat oral în instanță în sensul concluziunilor scrise depuse la dosar sunt: 1) Că vânzătorul Ștefan Popescu — reclamantul — nu i-a oferit pe lângă prețul cumpărării și cheltuelile vânzării în termenul util, când clauza de răscumpărare era oferită conform art. 1377 din codul civil și că nu se poate argumenta că vânzătorul nu este obligat decât la o manifestare de voință înăuntrul termenului putând depune prețul și mai târziu împreună cu cheltuelile și 2) Că numitul vânzător prin ceziunea făcută nu mai are calitatea de a exercita facultatea de răscumpărare, deoarece unde nu este interes, nu este acțiune și că, deci, nu se poate susține că a făcut ceziunea numai a facultății de răscumpărare, nu și a bunului însăși.

Având în vedere în ce privește mai întâi chestiunea ridicată de apelant, întemeiată pe dispozițiunile art. 54 din legea de organizare a Inaltei Curți de casație.

Având în vedere că deși acest text de lege prevede că, în caz de casare cu trimitere, deciziunile Curții de casație asupra punctelor de drept soluționate sunt obligatorii pentru instanța de fond, însă în speță, nu se poate discuta dacă își are sau nu aplicarea, întrucât procesul de față a fost soluționat de Inalta Curte sub imperiul vechii sale legi de organizare, dovadă că, nu s'a trimis spre judecare, conform art. 52 din aceea lege, tot Curții de apel din Craiova.

Că de altfel există un drept câștigat pentru partea de a fi judecată după regulile de procedură cari existau în momentul când a fost casată decizia Curții din Craiova, mai ales, dat fiind, că aplicarea nouilor reguli de procedură prevăzută de actuala lege organică a Curții de casație nici nu au putut

fi aplicate în speță, cum este dispoziția cuprinsă în art. 53 din acea lege.

Că așa fiind, chestiunea ridicată de partea apelantă este neîntemeiată.

Având în vedere în ce privește motivele apelului în fond dezvoltat în sensul arătat mai sus, Curtea găsește că singura chestiune care rezolvă în drept procesul de față este aceea dezvoltată în motivul doi de apel și anume: dacă intimatul Ștefan Popescu mai are sau nu calitatea de a cerceta facultatea de răscumpărare, din moment ce înăuntrul termenului în care avea această facultate, a încetat de a mai fi proprietarul imobilului vândut.

Considerând că, într'adevăr, în principiu, prima condițiune ce se cere pentru a exercita orice acțiune în general, este existența unui drept în patrimoniul celui care intenționează acțiunea, care nu se poate introduce decât de titularul dreptului, sau de un reprezentant al său, atunci când dreptul se găsește transcris unei alte persoane, așa că numai acesta singur sau reprezentanții săi, vor avea calitatea să stea în instanță pentru apărarea unor asemenea drepturi.

Considerând că în speță, din acte se constată și este necontestat de părți cum că posterior actului de vânzare cu clauză de răscumpărare din 24 Februarie 1914 și mai înainte ca intimatul Ștefan Popescu să introducă procesul de față, imobilul în litigiu a trecut în urma unui partaj voluntar în patrimoniul altor moștenitori ai defunctului Preotul Filip, imobilul pe care și ei l-au vândut uneialte persoane.

Considerând că acei moștenitori sunt presupuși că stăpânesc bunul de la moartea autorului lor, și că deci numai ei sunt în drept a porni acțiune cu privire la acel bun.

Considerând că din dispozițiunile art. 1371 și 1380 din codul civil, rezultă că vânzarea cu pact de răscumpărare nu este altceva decât o vânzare consimțită, sub o condițiune rezolutorie, de unde dar urmează în mod firesc că, facultatea de răscumpărare, nu poate aparține decât titularului dreptul în momentul când o asemenea facultate se exercită.

Considerând că față cu situațiunea de fapt în care procesul se prezintă, nu se poate susține că intimatul Ștefan Popescu a vândut numai bunul în discuțiune azi, dar și-a rezervat și facultatea de răscumpărare.

Că prin urmare, obiecțiunile ridicate de intimat cu ocazia dezvoltării acestui motiv de apel, sunt neîntemeiate, iar faptul că I. Basilescu în timpul când procesul se afla pendinte înaintea Curții de casație a dat o declarație autentificată de Judec. ocolului urban Craiova sub Nr. 123 din 925, prin care declară că nu are nimic de împotrivit exercitărei pactului de răscumpărare al imobilului în litigiu de către intimatul Ștefan Popescu, o atare declarație n'are nici o importanță în rezolvarea procesului.

Considerând dar, că din moment ce în urma partajului voluntar, care a avut loc între moștenitorii numitului defunct și la care partaj a consimțit și intimatul Ștefan Popescu, evident că acesta încetând de a mai fi proprietarul imobilului, căzut celorlalți moștenitori, nu mai are dreptul de a-și exercita facultatea de răscumpărare rezervată prin actul de vânzare din 24 Februarie 1914.

Considerând că astfel fiind, acest motiv de apel, pe care Curtea îl găsește întemeiat, este suficient pentru a justifica respingerea acțiunii intimatului Ștefan Popescu, așa încât, devine inutil a mai discuta și motivul întâi de apel și care constă în aceea de a se ști, dacă pentru exercitarea pactului de răscumpărare, este suficient numai o manifestare în termen a intențiunii de răscumpărare sau este necesar și efectuarea unei plăți legale a prețurilor și speșelor pe cari art. 1377 din cod, civil le indică a fi restituite, motiv pentru care Inalta Curte de casație, a casat deciziunea Curței de apel din Craiova.

Că în această situațiune, apelul făcut de Teodor Grozăvescu, urmează a se admite și în consecință a se respinge acțiunea intimatului Ștefan Popescu, iar apelul lui C. M. Roșea a

se respinge ca nesustținut întrucât nu s'a prezentat în instanță spre a și-l susține.

Pentru aceste motive, Curtea, admite apelul lui Teodor Grozăvescu, etc.

(ss) S. Gogălniceanu, Aurel Lerescu, Ch. Alimănescu.

Grefier, (ss) Ștefănescu

NOTA.

I. Expunerea faptelor procesului.

Faptele procesului și chestiunile de drept, asupra cărora s'a pronunțat deciziunea de față, sunt următoarele :

Un comoștenitor vinde, cu pact de răscumpărare în timpul indiviziunei, un imobil succesoral. Posterior vânzării, intervine, între comoștenitori, un partaj voluntar, în temeiul căruia imobilul vândut a fost atribuit în lotul unui alt coeredede decât vânzătorul.

Comoștenitorul vânzător, care își rezervase pactul de răscumpărare, și care luase parte la actul de împărțea-lă face o somațiune cumpărătorului, notificându-i intențiunea de a exercita pactul și invitându-l să primească înapoi prețul, fără ca să-i ofere, însă, și speșele accesorii prevăzute de art. 1377 codul civil.

Cumpărătorul nevoind să primească prețul, comoștenitorul vânzător depune suma corespunzătoare, fără cheltueli.

Vânzătorul pornește apoi o acțiune, cerând obligația cumpărătorului la facerea actului de vânzare, iar în cazul când el ar refuza, sentința să țină loc de act.

Prima instanță, în lipsa pârâtului, a admis acțiunea pe baza neprezentării la interogator.

Cumpărătorul făcând apel, Curtea din Craiova i-a respins apelul.

În apel, cumpărătorul susținuse că vânzătorul reclamant nu mai putea invoca pactul de răscumpărare, deoarece el nu depusese, odată cu prețul, și taxele de timbru și înregistrare, astfel cum cere art. 1377 cod. civ.

Curtea de apel a înlăturat însă acest motiv de apărare, arătând că pentru valabila exercitare a pactului este de ajuns numai manifestarea în termen, a dorinței de răscumpărare, fără obligațiunea consemnării prețului și a accesoriilor.

Atacându-se cu recurs deciziunea Curței din Craiova, Inalta Curte de casație a casat, trimițând afacerea în judecata Curței din București.

Suprema instanță, făcând caracterizarea juridică a pactului de răscumpărare, spune că el este o condițiune rezolutorie expresă, cu caracter potestativ, pentru vânzător, care are putința de a redobândi lucrul vândut restituind prețul și cheltuelile arătate în art. 1377 codul civil.

În ce privește condițiunile legale, esențiale, pentru exercitarea pactului, Inalta Curte hotărăște că nedepunerea acestor sume, în timp util, nu pune în executare pactul, care nu poate opera numai printr'o simplă manifestare de voință. (Cas. I, dec. Nr. 4323 bis din 4 Dec. 1925, Pandectele Săptămânale, 1926, pag. 484; *Contra*: Cas. II, 24 Febr. 1921, Pand. Săpt. 1925, pag. 77; vezi asupra condițiunilor necesare pentru operarea pactului, Pandectele Române 1922, III, pag. 69 cu soluțiunile pro și contra; Cas. I, 29 Dec. 1922, *Curierul Judiciar* Nr. 30 1923, pag. 472; Cas. II, 26 Iunie 1923, Pand. Rom. 1924, I, pag. 65 cu concluziunile d-lor Toma Stelian, Istrate Micescu, S. Rosental și N. Alexandrescu; Cas. I, 14 Ian. 1925, Pand. Săpt. 1925 pag. 435).

Pe când afacerea se găsea pendinte, în urma casării la Curtea din București, intervine noua lege de organizare a Curței de casație din 20 Dec. 1925, care introduce o fundamentală modificare, prin art. 52 și 54,

cu privire la efectele casării în raport cu punctul de drept soluționat de Casație, hotărînd următoarele:

ART. 52.

Când Curtea casează, dispune trimiterea afacerii în judecata aceleiași instanțe care a judecat și înaintea căreia se va proceda la judecată de o altă secțiune, sau alt complex al aceleiași instanțe, dacă afacerea este de natură a primi o urmare de judecată.

La caz când procedura va fi casată, se va reîncepe dela ultimul act viciat.

Dacă instanța a cărei hotărîre a fost casată, a încetat de a avea existența legală, afacerea va fi trimisă înaintea unei instanțe de drept comun cu rang corespunzător după aprecierea Curții.

Când interesele justiției cer, afacerea va putea fi trimisă și înaintată altei instanțe decât aceea care a judecat, de același grad.

ART. 54.

În caz de casare cu trimitere, deciziunile Curții de casație asupra punctelor de drept soluționate, sunt obligatorii pentru instanța de fond.

În caz când judecătorii acestei instanțe nu se vor conforma deciziunii Curții de casație, ei vor fi trași în judecata consiliului disciplinar.

Hotărîrea casată din nou se va trimite aceleiași instanțe, care va judeca conform art. 52.

Este știut că, sub imperiul vechei legi a Curții de casație, instanța de trimitere nu era obligată să dea o soluțiune conformă punctului de drept, hotărît prin deciziunea de casare.

Conf. art. 65 din legea organică anterioară, dacă instanța de trimitere menținea soluțiunea dată de primii judecători, chestiunea venea în judecata secțiunilor-uniune.

Punctul de drept, statornicit de secțiunile-uniune, devenea obligator pentru noua instanță de trimitere.

Față de această modificare, Curtea din București nu mai avea, în principiu, căderea să statueze asupra punctului de drept tranșat în Casație cu privire la condițiunile în care urmează să se cerceteze pactul de răscumpărare.

Totuși, sub cuvânt, că noua lege de organizare a Curții de casație nu poate fi aplicabilă procesului anterior, Curtea declară că nu este obligată a se conforma doctrinei Inaltei Curți. Această este chestiunea de drept ce va face obiectul acestei adnotări.

II. Considerațiuni generale asupra principiului neretroactivității legilor.

Legea din moment ce a fost publicată, are o aplicațiune generală, incompatibilă cu ideea oricărei restricțiuni și scutiri.

Această aplicațiune generală constituie autoritatea sau suveranitatea legii.

S'a spus, și cu drept cuvânt, că neretroactivitatea este o derogare la principiul suveranității legilor, derogare întemeiată pe considerațiuni de echitate.

În adevăr, legea devenind obligatorie numai după promulgarea și publicarea sa, ar fi nedrept ca dispozițiunile ei să atingă situațiunile de fapt definite produse și raporturile juridice, irevocabil stabilite sub imperiul legiuirilor anterioare. (*Laurent*, Principes de Droit civil fr., I, Nr. 144; *Aubry et Rau*, Cours de Droit civil fr., ed. 5, I, par. text și nota 2-a).

Art. 1 cod. civ. proclamă principiul neretroactivității legilor, arătând că legea dispune numai pentru viitor și că ea nu are putere retroactivă.

O lege este retroactivă atunci când dispozițiunile ei

sunt aplicabile și situațiunilor de fapt ori de drept anterioare promulgărei.

Principiul neretroactivității legilor nu este de ordin constituțional.

El este o simplă recomandare către legiuitor, care nu este obligat să-l respecte. Legiuitorul poate, atunci când socotește trebuit, să dea efect retroactiv legei.

Cu alte cuvinte, neretroactivitatea este o simplă regulă de interpretare, obligatorie pentru judecători. (*Laurent*, op. cit., Nr. 144; *Aubry et Rau*, op. cit. par. 30, text și nota 3; *A. Colin et H. Capitant*, Cours élément. de dr. civ., I, pag. 52; *Baudry-Lacantinerie et Houques-Fourcade*, Traité théorique et pratique de droit civil, I, Nr. 138; *Julien Bonnetcase*, Supplément au Traité théorique et pratique de droit civil de *Baudry-Lacantinerie*, 1925, II, p. 27).

În privință dreptului nețărnut al legiuitorului, de a face legi cu efect retroactiv, d. Léon Duguit formulează unele rezerve. (Vezi, *Traité de Droit constitutionnel*, ed. 2-a, II, p. 200).

Retroactivitatea este o rămășiță a doctrinei violente a revoluțiunii franceze, în concepțiunea căreia, realitatea juridică, care nu este altceva decât un aspect al realității sociale, putea fi ștearsă chiar pentru trecut (*J. Bonnetcase*, op. cit. p. 15).

Retroactivitatea este o concepțiune de desordine, pentru că ea pune, la temelie vieții și raporturilor sociale, nesiguranta, deoarece, dacă oamenii nu sunt siguri că regimul juridic al viitorului va respecta faptele și actele juridice ale trecutului, ori-ce stimulent de producțiune și muncă dispăre și, cu aceasta, dispăre orice îndrumare către progres. (*J. Bonnetcase*, op. cit. pag. 15).

III. Efectele retroactivității în raport cu faptele și actele juridice. Deosebirea între drepturile câștigate și simplele expectative.

Dacă legea nouă nu a regulat ca de obicei, prin dispozițiunile sale tranzitorii, modul în care ea are a fi aplicată pentru trecut, în acest caz se admite, în doctrină și jurisprudență, că ea poate modifica *simplele expectative*, ce rezultă din actele ori faptele anterioare, dar că nu poate aduce nici o atingere drepturilor câștigate. (vezi, *Dalloz*, Répertoire prat. de législation, doctrine et jurisprudence, vol. VII, *Lois et Décrets*, pag. 832, Nr. 156-157 cu numeroase trimiteri la jurisprudența și doctrina franceză).

Criteriul, după care se pot deosebi drepturile câștigate de simplele expectative, se poate rezuma în formula că dreptul câștigat este acela care face parte din patrimoniul unei persoane, adică o actualitate patrimonială, pe când expectativa este posibilitatea unui drept, adică o eventualitate patrimonială. (*Laurent*, op. cit., Nr. 153).

Tendința jurisprudenței franceze este de a aplica legea nouă chiar și situațiunilor stabilite și raporturilor de drept provenite anterior promulgărei ei, cu rezerva, însă, de a nu se leza drepturile câștigate. (Cas. civ. 23 Dec. 1914, *Sirey*, 1917, I, p. 85; 31 Ian. 1921, *Sirey*, 921, I, pag. 152).

În altă definiție s'a afirmat că drepturile câștigate sunt consecințele unui fapt sau unui act juridic, consecințe ce trebuiesc privite ca o urmare *necesară și directă*, pe când simplele expectative sunt consecințele ce apar, numai ca o urmare posibilă și indirectă a acestui fapt sau act juridic. (*Baudry-Lacantinerie et Houques-Fourcade*, op. cit., I, Nr. 132).

D-nii Planiol, Colin și Capitant critică această distincțiune, căci dacă, în adevăr, principiul rațional al neretroactivității legilor se reazămă pe echitatea cea

mai elementară și pe considerațiunea stabilității comerțului juridic, aceste motive există pentru toate tranzacțiunile omenești, care au nevoie de siguranță, spre a se desvolta și extinde.

Când cineva face un act juridic, are dreptul să se bizue pe nădejdea că urmările viitoare ale actului se vor produce și desvolta în conformitate cu legile sub imperiul cărora actul a fost săvârșit. (*A. Colin et H. Capitant*, Cours élément. de dr. civ. fr., ed. 3-a, I, p. 48; *Planiol*, Traité élément. de dr. civ. ed. 8-a, Nr. 244; *Blondeau*, Essai sur ce qu'on appelle „l'effet rétroactif des lois“, p. 165; *J. Bonnecase*, op. cit. Nr. 81, p. 92-95).

S'a afirmat că natura neretroactivității este cea mai complicată dintre toate problemele, ce le pune Dreptul.

Caracterul ei nebuloasă dă cu atât mai mult de lucru interpretului, cu cât străduințele școlii exegetice a oamenilor de doctrină nu au adus nici o lumină din cercetarea lucrărilor preparatorii ale codului civil.

IV. Critica teoriei clasice a drepturilor câștigate ca limită în aplicarea legilor pentru trecut. Un nou criteriu pentru mărginirea în timp a legilor.

Teoria drepturilor câștigate și a simplelor expectative este astăzi viu criticată. Autorul ei este Merlin; ea a fost reluată și strălucit amplificată de Aubry et Rau, și de Baudry-Lacantinerie. (Vezi, *Eocle de l'exégèse en droit civil par Valette et G. Bonnecase*, Nr. 13; *Duguil*, Traité de Droit constitutionnel, I, p. 136 și urm.).

Alte teorii își fac, astăzi, loc.

Procesul nesfârșit și insondabil al evoluției dărîmă și șterge nu numai ființele noastre trecătoare, dar și concepțiunile noastre și toate minunatele construcțiuni doctrinale, cari, mai curând sau mai târziu sunt supuse la aceeași soartă de provizorat și de precaritate ca și ființa noastră fizică.

Deosebirea între drepturile câștigate și simplele expectative a fost înlocuită, în ultimul timp, printr-o nouă clasificare.

În această nouă clasificare, s'a pus în legătură principiul neretroactivității cu două noțiuni juridice și anume: *noțiunea de situațiune juridică abstractă și noțiunea de situațiune juridică concretă*.

Se înțelege prin *situațiune juridică abstractă*, vocațiunea sau posibilitatea teoretică a individului față de dispozițiunile unei legi determinate.

Analizată, din punct de vedere obiectiv, situațiunea juridică abstractă este o categorie sau un cadru legal, în care pot intra acei cari ar întruni anumite condițiuni. Situațiunea juridică abstractă este lipsită de orice consecințe practice pentru beneficiarii ei, care nu sunt, nici cel puțin, individualizate, ci alcătuiesc o categorie generală, pe care legea o invederează numai teoretic și eventual.

De exemplu, o lege prin care s'ar cobori majoritatea la vârsta de 18 ani, ar avea de efect să declare majori imediat pe toți acei care au această vârstă. Pentru minorii care nu au împlinit, însă, 18 ani legea le crează o situațiune juridică abstractă, adică o simplă vocațiune.

Situațiunea juridică concretă este prerogativa ce rezultă pentru o persoană determinată dintr'un fapt juridic sau dintr'un act juridic, care a pus dejă în funcțiune, față de acea persoană sau în folsul ei, regulile unei instituțiuni juridice, conferindu-i în mod efectiv, avantajile și obligațiunile inerente funcționării acelei instituțiuni. Cu alte cuvinte, pe când situațiunea juridică abstractă este o prerogativă teoretică, o vocațiune, situațiunea juridică concretă este o realitate pozitivă.

În această nouă teorie, criteriul neretroactivității

legilor rezidă în menținerea situațiunilor juridice concrete de către legea nouă. (Vezi *J. Bonnecase*, op. cit. p. 241 și urm.).

V. Legi cu caracter retroactiv.

La principiul că legea nu poate avea putere retroactivă fac excepțiune următoarele legi:

1. *Legile interpretative și rectificative* (v. *Aubry et Rau*, Cours de dr. civ. fr., ed. 5-a, I, par. 30, nota 9; *Planiol*, op. cit., ed. 6-a, I, Nr. 251; *Baudry-Lacantinerie et Houques-Fourcade*, op. cit., I, Nr. 141; vezi trimiterile la jurisprudența franceză din *Dalloz*, Répertoire pratique de législation, doctrine et jurisprudence, vol. VII, *Lois et Décrets*, p. 684, Nr. 179).

Aceste legi, într'adevăr, nu crează situațiuni noi, ei explică, prin dispozițiunile lor, înțelesul obscur sau confestat al unei legi anterioare (*J. Bonnecase*, op. cit. Nr. 29, pag. 31).

Aparține, însă, judecătorilor de a cerceta și stabili dacă o lege, interpretativă în forma sa, are și în fond același caracter.

Altfel, art. 1 cod. civ. ar rămâne literă moartă. (Trib. Sena, 2 Dec. 1922, *Sirey*, 1922, II, p. 148), *Colin et Capitant*, op. cit., I, pag. 57).

2) *Legile de ordine publică și de interes general*. Caracterul retroactiv al acestor legi se explică prin aceea că, ele privind interesele superioare ale organizațiunii și ordinii sociale, nimeni nu poate pretinde drepturi câștigate într'o materie, în care interesul izolat și mărginit al individului trebuie să fie primat de interesele generale. (*Laurent*, I, Nr. 156; *Baudry-Lacantinerie et Huques Fourcade*, I, Nr. 1431; *Aubry et Rau*, I, par. 30, pag. 128; vezi jurisprudența franceză din *Dalloz*, op. cit., Nr. 191, p. 685)

În jurisprudența noastră s'a decis că legile de procedură, când regulează situațiuni ce interesează ordinea publică, au efect retroactiv, însă caracterul retroactivității unor asemenea dispozițiuni se circumserie și ele nu cuprind în sfera lor drepturile dobândite, care au intrat în patrimoniul părților. Pentru ca o lege nouă de procedură să modifice situațiuni create și rămase definitive, cu paza și îndeplinirea formelor cerute de vechea lege, trebuie să cuprindă dispozițiuni exprese în acest sens. Astfel, revizuirea pentru cei puși sub un consiliu judiciar, fiind prevăzută și admisă numai de proc. civ. cea nouă, pusă în aplicare la 1 Septembrie 1900, hotărîrea obținută înainte de această dată contra unei persoane pusă sub consiliu judiciar și comunicată părții condamnate, care a lăsat să treacă toate termenele de reformarea ei, pe căile admise la pronunțarea ei, căi, între care nu există și dreptul de revizuire, a rămas definitivă. Prin urmare, partea condamnată nu poate cere reformarea hotărîrei pe calea revizuirii sub imperiul noului cod de proc. civilă, întrucât drepturile constințite prin acea hotărîre au rămas definitive, intrând în patrimoniul părții care a câștigat procesul.

În asemenea caz, cererea de revizuire este neadmisibilă. (Trib. Ilfov s. com. 464 din 924, *Curierul Judiciar*, Nr. 9 din 905).

3. *Legile relative la organizarea puterilor publice precum și legile politice sau administrative*. (*Aubry et Rau*, op. cit. I, par. 30, text și nota 12 bis).

4. *Legile prin care se ratifică tratatele internaționale*, cu privire la naționalitatea populațiunii anexate, căreia sub rezerva dreptului de opțiune i se atribue cu efect retroactiv naționalitatea Statului anexant. (Vezi *Dalloz*, op. cit. Nr. 207-210).

S'a hotărît în jurisprudența noastră în legătură cu această materie că drepturile private, anterior câștigate de

locuitorii unui teritoriu ce se anexează, rămân intacte și guvernate de legea sub care au luat naștere, afară numai de legile de procedură și de competență, în privința cărora părțile nu pot invoca un drept câștigat, întrucât formele de procedură și instanțele de jurisdicțiune nu sunt create în vederea unui interes privat, ci într'un interes de ordine publică (C. ap. Constanța, Oct. 1914, *Dreptul* 1914, pag. 518).

5. *Legile de procedură.* Evident că pentru actele de procedură se aplică legea în vigoare în momentul îndeplinirii lor.

Atunci când este vorba, însă, de un complex sau serie de acte procedurale, alcătuind o procedură unică, se admite în genere, că legea nouă este imediat aplicabilă, în tot ce privește forma, instrucțiunea și procedura propriu zisă, fie că ar fi vorba de procese în perspectivă, fie că a fi vorba de o instanță deja angajată. (*Laurent*, I, Nr. 231; *Baudry-Lac. et H. Fourcade*, op. cit., I, Nr. 177, *Beudant*, Cours de droit civil fr., Explication du titre préliminaire du code civil; *Th. Huc*, Commentaire théorique et pratique du code civil, 1891, I, Nr. 83; *Comp. Aubry et Rau*, op. cit. I, par. 30 text și nota 16 bis-18, care face deosebirea între legile de pr. civ., care nu ar fi aplicabile proceselor deja pornite și legile de pr. pen. care se aplică imediat; vezi *Dalloz*, *Rép. pratique*, *Lois et Décrets*, Nr. 243 cu trimiteri la jurispr. fr.).

Curtea noastră de casație s'a pronunțat în sensul că atunci când este vorba de admisibilitatea unei probe nu se pot aplica regulile procedurii civile în vigoare în momentul când se cere admiterea probei, ci dispozițiile legii care erau în vigoare când s'au petrecut faptele ce sunt de dovedit, căci altfel s'ar violă drepturile câștigate ale părților. (Cas. I, 905 din 911, *Curierul Judiciar* Nr. 29 din 912).

S'a decis însă, în sens contrar de trib. Ilfov că legile de procedură, având de obiect de a îmbunătăți și de a ajunge mai ușor la descoperirea adevărului, sunt retroactive.

Ele se aplică nu numai la procesele ce se introduc după promulgarea lor, dar chiar la contestațiile pendinte la punerea ei în aplicare. Astfel, noua lege a proprietarilor, pusă în aplicare de la 1 Aprilie 1903 se aplică nu numai la contestațiile dintre proprietari și chiriași introduse după 1 Aprilie 1903, ci și la contestațiile pendinte la acea dată, și deci apelul declarat în urma punerii în aplicare a acestei legi, este tardiv, dacă este făcut peste termenul de trei zile, socotit dela data pronunțării. (Trib. Ilfov, s. IV, 675 din 903, *Curierul Judiciar*, Nr. 80 din 903).

6. *Legile de organizare judiciară și de competență.* În cazul când noua lege de organizare desființează o jurisdicțiune, legea este aplicabilă imediat, iar jurisdicțiunea suprimată nu mai poate reține și judeca afacerea, oricare ar fi stadiul procedurii procesului. (*Aubry et Rau*, op. cit. I, par. 30, p. 105; *Baudry-Lac. et Houques-Fourcade*, op. cit., Nr. 175; *Chauveau et Faustin Hélie*, Théorie du code pénal, ed. 6, I, Nr. 33).

Dacă însă, jurisdicțiunea nu este suprimată, ci numai s'au schimbat condițiunile în care se poate reține și judeca afacerea, chestiunea este controversată, iar discuțiunile, ce agită doctrina și jurisprudența, fac obiectul a trei sisteme:

a) *Primul sistem*, după care legea nouă, aducând o schimbare de competență este aplicabilă faptelor anterioare promulgării ei, numai în cazul când nu există proces în momentul punerii ei în vigoare.

Dacă însă, faptele anterioare promulgării, făceau deja obiectul unui proces la epoca promulgării, în acest caz, legea nouă nu este aplicabilă, urmând ca instanța

să aplice legea veche atât în ce privește competența cât și în privește procedura de judecată. (Trib. civ. Sena, 23 Martie 1897, *Dall. Pér.* 1897, II, p. 358, Tr. civ. Narbone, 1 Aprilie 1897, *Dall. Pér.* 897, II, p. 353; Cas. fr. civ. 31 Oct. 1900 *Dall. Pér.* 1902, I, pag. 257; C. ap. Rennes, 28 Ian. 1902, *Dall. Pér.* 1908, I, pag. 67; *Garsonnet et César-Bru*, Traité de procéd. civ. ed. 3-a, I, Nr. 463 bis; *De Vareilles-Somieres*, Revue Critique, 1893, p. 511; *Aubry et Rau*, op. cit. I, par. 30, nota 14 și 15; *Baudry-Lacantinerie et Houques-Fourcade*, op. cit., I, Nr. 176).

a) *Jurisprudența română relativă la retroactivitatea legilor de organizare și competență, în legătură cu acest prim sistem:*

1) Legile de competență, ca și cele de procedură, sunt de ordine publică, și ca atare, neputându-li-se aplica principiul neretroactivității, urmează că ele se aplică faptelor anterioare promulgării, care n'au fost încă deferite justiției, iar competența instanțelor se regulează după legea în vigoare în momentul când s'a introdus cererea. Prin urmare, recursurile contra cărților de judecată introduse la tribunal înainte de legea din 2 Iulie 1905, care modifică competența tribunalelor, rămân tot în competența tribunalelor a le judeca, întru cât zisa lege nu a desființat însăși instanța, care judecă asemenea recursuri. (Cas. II, 490/905. Buletin p. 1689).

2) Dispozițiunea art. 3 din legea stării de asediu și a decretului pentru punerea ei în aplicare, după care tribunalele militare sunt chemate să judece toate cauzele și delictele contra siguranței statului, cuprinzând o normă de competență și fiind concepută în termeni generali, se aplică cu efect retroactiv, substituind jurisdicțiunea militară tribunalelor represive ordinare, pentru toate faptele prevăzute de legea stării de asediu, chiar dacă ele au fost săvârșite înainte de punerea ei în aplicație. (Cas. Iași s. II, 151 din 1 Nov. 1917. *Petre Popescu*, *Jurispr. Casației*. 1917-1918 Nr. 16).

3) În materie de procedură, legile au totdeauna efect retroactiv. (Cas. I, 131 din 23 Iunie 1919, *Curierul Judiciar* 18/919, Trib. Ilfov s. III, 349 din 9 Mai 1922, *Curierul Judiciar* 22/922; Cas. II, 65 din 15 Mart. 1922, *Dreptul* 28/922, *Pand. Rom.* 1923. I. 98, *Curierul Jud.* 25/923; Cas. III 194 din 19 Febr. 1923. *Jurisprudența Generală* 1923 Nr. 551; Cas. II, 436 din 9 Oct. 1923. *Jurispr. Rom.* 1/924; Trib. Dorohoi Jurnal 2875/924; *Jurisprudența Generală* 1924 No. 1806).

4) Regulele de procedură și de competență au după principiile constante de drept, efect retroactiv. (Cas. III, 248 din 20 Iunie 1919, *Curierul Judiciar* 27-28/919; Trib. Dolj s. III, 727 din 7 Mai 1923, *Dreptul* 25/923, *Pand. Rom.* 1923, III. 92; Trib. Constanța, Jurnal 10045 din 4 Dec. 1923, *Pand. Rom.* 1924. II. 117).

5) Întrucât în noua lege de proced. civilă, nu se cuprinde vreo dispozițiune tranzitorie relativă la procesele pendinte înaintea tribunalelor, toate acele procese rămân în competența tribunalelor de a le judeca dacă instanțele sesizate, nu au fost imediat suprimate. Această doctrină este întemeiată nu numai pe interesul părților împincinate de a dobândi o promptă și cât mai puțin costisitoare justiție, dar încă, și pe considerațiunea superioară de ordine publică că justiția țării trebuie să prezinte justițiabililor o plină, întregă și absolută garanție dacă o lege nouă nu dispune expres contrariul în vreun caz excepțional. Art. 742 pr. civ. prescrie schimbarea imediată a formelor procedurii, dar acea dispozițiune nu implică de loc vreo modificare retroactivă în ordinea chiar a jurisdicțiunilor. A se da un alt sens decât acesta legii, ar

fi a se lovi în drepturile câștigate ale părților, violându-se, în acelaș timp, principiul neretroactivității legii, pus în art. 1 c. civ. (Cas. sect. unite, 3 Mart 1879, *Buletin* 1879, p. 978.

6) Competința unei instanțe judecătorești se regulează după legea în vigoare în momentul introducerii acțiunii.

Astfel, dacă o hotărâre este dată de tribunal asupra unei acțiuni imobiliare mai puțin de 10 hectare pământ, cu drept de apel la Curte, conform legii în vigoare în momentul introducerii ei, acest drept nu poate fi atins de legea nouă a judecătoriilor de ocoale în lipsa unui text expres.

Prin urmare, Curtea de apel dă o greșită interpretare art. 122 din legea judecătoriilor de ocoale, când declară neadmisibil un apel, pe motiv că tribunalul este ultima instanță competentă a judecării afacerii. (Cas. I, dec. Nr. 79 din 27 Ian. 1912, *Curierul Judiciar*, 16 din 1912).

7) Principiul neretroactivității legilor, consacrat de art. 1, c. civ., este supus excepțiuni când este vorba de jurisdicțiunea competentă, căci nimeni nu poate pretinde că, la executarea faptelor ce au dat naștere la drepturile sau obligațiunile puse în discuțiune, a avut în vedere, în mod special, o anumită jurisdicțiune. Astfel fiind, schimbarea jurisdicțiunii nu aduce vătămarea nici unui drept câștigat. (Trib. Ilfov s. com., 9 Mai 1892, *Dreptul*, 48 din 1892).

8) Principiul neretroactivității legilor, este un principiu general, ce se aplică nu numai în materie de drept privat, ci și în materie de jurisdicțiune. De aci, reese că dacă o lege deferă judecarea unor cauze altei jurisdicții existente, această jurisdicție nu este competentă a judecării decât cauzele cari se ivesc în urma acestei legi, nu însă și cauzele în curs, și cari trebuiesc judecate de jurisdicțiunea înaintea căreia sunt pendinte. Astfel, un delict electoral, care, după legea electorală, se judecă de Curtea cu jurați, se va judeca tot de această Curte, chiar în urma legii din 4 Mai 1893, care a trimis asemenea delictelor în competența tribunalelor corecționale, dacă Curtea cu jurați a fost investită mai înainte de promulgarea acestei legi. (Cas. II, 666/1895. *Buletin* 1895, p. 1366).

9) Legile de organizare judecătorească având efect retroactiv, urmează că o contravenție la ordonanța dată de un comandant militar cu privire la ordinea publică și siguranța statului, deși săvârșită înainte de promulgarea legii modificatoare a codului de justiție militară, este de competența tribunalelor militare dacă urmărirea a început sub regimul acestei legi. (Cas. Iași s. II, 88 din 13 Iunie 1917, Petre Popescu, *Jurispr. Casației* 1917-1918, Nr. 15. Pentru completarea trimiterilor la jurisprudența și doctrina română a se vede *Studii Juridice*, vol. I, p. 172-175 de d. N. Georgian).

b) *Al doilea sistem*, potrivit căruia, legea nouă, din moment ce cuprinde o modificare a competenței, trebuie aplicată chiar și faptelor anterioare publicării sale și aceasta chiar dacă procesul este pendent, afară numai dacă procesul a fost pus în stare de judecată prin îndeplinirea condițiunilor prealabile de care atârână valabila legare a instanței. În acest caz, legea nouă nu ar fi aplicabilă. (C. apel Aix, 18 Febr. 1886, *Dall. Pér.* 1887, II, p. 1897; C. Apel Grenoble, 12 Aug. 1902, *Dall. Pér.* 1904, II, p. 27; Trib. com. Nîmes, 15 Mai 1907, *Dall. Pér.* 1907, V, p. 29. A se vede în acelaș sens, nota d-lui Naquet în *Sirey* 1886, II, p. 169, iar în sens contrar nota d-lui Glasson în *Dall. Pér.* 1887, II, p. 97).

c) *Jurisprudența română cu privire la neretroactivi-*

tatea legilor de organizare și competență, în legătură cu acest de-al doilea sistem:

1) Dispozițiunile art. I din cod. civil, cari consacără principiul că legea nu are efect retroactiv, nu și are aplicațiunea în privința legilor de competență și organizarea instanțelor, cari, fiind de ordine publică, au putere retroactivă și guvernează nu numai faptele posterioare promulgării lor, ci și cele anterioare, întrucât nimeni nu poate pretinde că are un drept câștigat în privința jurisdicțiunii și competenței pe care legiuitorul le creează într'un interes public. Dacă, însă, instanța care se află constituită în momentul nașterii faptului juridic, a fost dejă sesizată când s'a promulgat legea nouă, atunci principiul neretroactivității își recapătă imperiul său și procesul trebuie să se sfârșească acolo unde a început, în virtutea adagiului „ubi acceptum iudicium ibi et finem accipere debet”. (C. Apel Buc. IV, Nr. 194, 1913; *Dreptul* 1914, p. 113).

2) În principiu, legile de competență și de procedură au efect retroactiv, în sensul că se aplică la toate afacerile găsite încă pendinte la punerea lor în aplicare, deoarece schimbarea jurisdicțiunii sau a formelor de judecată, nu aduce nici o vătămare vreunui drept câștigat. (Cas. I, 6/912, *Curierul Judiciar* 11/912).

3) Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești, prin care s'a luat judecata daunelor povenite din accidente dela instanțele ordinare, dându-se în căderea instanțelor excepționale create de dânsa, fiind o lege de procedură cu caracter de ordine publică, se aplică cu efect retroactiv asupra accidentelor întâmplante anterior promulgării ei, dar a căror lichidare se urmărește sub imperiul acestei legi. (C. Apel Buc. II, Nr. 125 din 1914; *Dreptul* 1914, p. 542).

4) Legea asigurărilor muncitorești, prin majoritatea dispozițiilor ce cuprinde, nu este o lege cu caracter procedural, ci o lege de fond, care creează drepturi noi pentru cel dăunat printr'un accident de muncă, drepturi ce diferă principal de cele acordate de codul civil și, de aceea, legea meseriilor nu se poate aplica cu efect retroactiv.

Prin urmare, dacă accidentul, ce dă naștere la despăgubiri, s'a întâmplat înainte de punerea în aplicare a legii meseriilor, reclamantul este în drept să intențeze acțiunea conform legii în ființă în momentul accidentului, adică conform dreptului comun, iar nu după dispozițiile legii speciale a meseriilor, deși acțiunea a fost introdusă în urma punerii în aplicare a acestei legi. (Cas. I, Nr. 83, 1916; *Jurispr. Rom.* 1916, p. 348; *Curierul Judiciar* Nr. 46 din 1916).

c) *Al treilea sistem* socotește aplicabilă noua lege chiar în afacerile în privința cărora procesul a fost pus în stare de judecată prin îndeplinirea prealabilă a condițiunilor necesare pentru valabila legare a instanței, afară numai de cazul când a intervenit o sentință definitivă. *Dalloz*, Répertoire Alphonétique, v. *Compétence Criminelle* Nr. 52; *Dalloz*, Répertoire Pratique de législ., doctr. et jurispr., v. *Lois et Décrets*, Nr. 239; C. Apel Rouen, 27 Dec. 1884, *Dall. Pér.* 1883, II, p. 191; Cas. fr. req. 25 Nov. 1895, *Dall. Pér.* 1896, I, p. 37; Trib. Beauvais, 24 Dec 1896, *Sirey* 1897, II, p. 420; Trib. civ. Sene, 18 Dec. 1913, *Dall. Pér.* 1913, II, p. 365; *Glasson*, notă în *Dall. Pér.* 1887, II, p. 97; *de Gast*, notă în *Dall. Pér.* 1913, II, p. 365; *Blanche*, Etudes pratiques le code pénal; *Chauveau et Faustin Hélie*, Théorie du code penal, ed. 5-a, I, Nr. 34).

Partizanii acestui sistem nu cad, însă, de acord între dânsii atunci când trebuie să fixeze înțelesul juridic al noțiunii de „sentință definitivă”.

Unii nu voesc să atribuie caracterul de sentință definitivă de cât numai deciziunilor pronunțate în ultim resort și care se bucură de autoritatea lucrului judecat. (V. Dalloz, *Répertoire Pratique*, Lois et Décrets, nr. 24).

Alții — și aceasta este opiniunea care s'a impus în doctrină și jurisprudență — cred că trebuie socotită ca definitivă, care împiedică aplicarea legii noi, orice hotărâre, chiar dacă ea este sau nu susceptibilă de o cale de atac și chiar dacă a fost atacată cu apel.

Aceasta este și părerea consacrată de Casația franceză. (Cas. fr. crim. 7 Iulie 1874, *Dall. Pér.* 1874, I, p. p. 263; C. apel Tuluza 19 Aug. 1881 și C. Apel Lyon 24 Aug. 1881, *Dall. Pér.* 1882, II, p. 13; C. apel Dijon, 13 Dec. 1881, *Suppliment Dalloz*, v. *Lois et Décrets*, nr. 214; Cas. fr. crim. 18 Febr. 1882, *Dall. Pér.* 1882, I, p. 185; Cas. fr. crim. 17 Martie 1882, *Dall. Pér.* 1883, I, p. 141; Cas. fr. req. 25 Nov. 1895; *Dall. Pér.* 1896, I, p. 37. *Morin*, *Répertoire de droit criminel*, v. *L'effet rétroactif*, nr. 14; *Mangin*, *De l'instruction écrite*, II, n. 179; *Garraud*, *Traité du droit pénal fr.*, I, n. 139; *Chauveau et Faustín-Hélie*, *Théorie du code pénal* I, nr. 34). Curtea de București s'a raliat la acest sistem prin deciziunea de față.

d) *Jurisprudența română relativă la retroactivitatea legilor de organizare și competență în legătură cu acest de-al treilea sistem:*

1) Deși în principiu legile privitoare la organizarea judecătoreștilor, la competență și la procedură au efect retroactiv, totuși, atunci când o acțiune se găsește introdusă și judecată la prima instanță în momentul când intervenise o modificare în legislațiune, hotărârea obținută constituie un drept câștigat pentru părți și ele pot, deci, urmări desăvârșirea judecării conform legilor de procedură în vigoare când hotărârea a fost pronunțată, fără a li se putea aduce o atingere în drepturile lor prin aplicarea dispozițiilor procedurale din legea nouă.

Prin urmare, Tribunalul admitând ca în apel procesul să fie judecat după legea excepțională a proprietarilor și respingând ca neadmisibilă opoziția, deși procesul fusese introdus și judecat la prima instanță după dreptul comun, a violat, prin aceasta, principiul neretroactivității. (Cas. I, 298 din 18 Nov. 1919; *Jurispr. Rom.* 5/1920, p. 51; *Curierul Judiciar* 28 29/920, *Pand. Rom.* 1922 I. 37; *Pand. Rom.* 1924. III. 81, C. Apel Buc. s. I, 74 din 28 April, 1920, *Curierul Judiciar* 10/923).

2) Legile de procedură și de competență sunt de ordine publică și, ca atare, ele se aplică nu numai pentru valorificarea drepturilor ce au luat ființă în timpul lor, dar și a drepturilor născute anterior punerii lor în aplicare și care nu au fost încă deferite judecării. O instanță, însă, odată sesizată cu judecarea unei pricini, continuă a fi competentă mai departe cu rezolvarea acelei afaceri, deși o lege posterioră — fără a o desliință pe dânsa ca instanță judecătorească — ar da afacerile de asemenea natură în competența unei alte instanțe. (Trib. Ilfov s. I, 272 din 20 April. 1920, *Curierul Judiciar* 36-37/1920; C. Apel Constanța 40 din 24 April, 1922, *Curierul Judiciar* 10/923; C. Apel Constanța 22 din 14 Mart. 1922, *Justiția Dobrogei* 2/924; C. Apel Iași, s. I, 1 din Ianuar. 1923, *Pand. Rom.* 1923. III. 121; vezi jurisprudențele din *Hamangiu*, codul civil adnotat, art. 1).

3) Principiul neretroactivității legilor, consacrat de art. 1 c. civ. și art. 2 al. I c. pen., este supus excepțiunii, când e vorba de jurisdicțiunea competente și de procedură, cum rezultă din art. 742 pr. civ. și art. 602 al. 2 pr. pen. În adevăr, fondul dreptului nu poate fi

regulat decât după legea din timpul când faptul a luat naștere, căci altminterlea dacă ar urma să se reguleze după legea nouă, s'ar aduce o vătămare drepturilor câștigate; nu este întotdeauna astfel când este vorba de jurisdicțiunea competentă și forma de procedură, căci nimenea nu poate, cu drept cuvânt, pretinde că la comiterea faptelor ce dau naștere la drepturile sau obligațiunile sale, a avut în vedere specialmente jurisdicțiunea și forma de a procedea din timpul perpetririi lor, și de aceea legile noi privitoare la jurisdicțiune sau procedură, sunt aplicabile la afacerile cari nu sunt încă pendinte, căci schimbarea jurisdicțiunii sau a formelor de procedură, nu aduce nici o vătămare vreunui drept câștigat, afară numai de cazul când jurisdicțiunea ar fi efectiv sesizată de afacere, sau formalitatea împlinită după legea anterioară. (Cas. II, 5 Iulie 1874, *Buletin* 1874, p. 244).

VI. Analiza critică a speței.

De sigur că, modificarea făcută prin art. 52 și 54 al actualei legi a Curței de casație, este privitoare la competență și organizarea judiciară, deoarece atât textele cele noi cât și vechile texte aveau de obiect determinarea condițiunilor referitoare la structura și funcționarea sistemului de judecată în materie de recurs.

Pentru ca să înțelegem mai bine delicata problemă de drept judecată de Curtea de apel București, vom cită partea referitoare din expunerea de motive a legii defunctului G. Mărzescu, care a reprodus raportul întocmit de d. George Buzdugan, primul președinte al Curței de casație, relativ la modificarea legii organice a Curței de casație.

Este cea mai frumoasă și mai limpede explicațiune ce se poate oferi interpretului:

„Tot în scopul organizării unei proceduri mai simple și mai puțin costisitoare, va trebui să admitem sistemul după care, odată ce motivele de recurs se găsesc întemeiate, Curtea de casație pășește la judecarea afacerii pe temeiul constatării de fapt ale instanțelor de fond. Prin aceasta, Curtea nu se abate dela misiunea sa de a fi instanță supremă, dreptului, păzitoare a legalității și a menținerii unității de jurisprudență, căci tocmai în acest scop ea examinează, în prim loc și în principal, temeinicia motivelor de recurs, — cari pun în discuțiune fie formele de procedură, fie modul de aplicațiune al legii la faptele cauzei, — așa că Curtea satisface misiunea sa prin rezolvarea problemelor de drept deduse în judecată și, odată stabilit principiul juridic și sensul adevărat al dispoziției de lege în discuțiune, nu numai că nimic nu se opune, dar totul, într-o dreaptă judecată și bună procedură, indică că litigiul trebuie imediat terminat, aplicându-se legea, astfel cum a fost interpretată de Curte, la convenția și faptele constatate de instanța de fond, acestea intrând în domeniul cercetării sale exclusive. În acest mod, se conciliază rațional menirea Curții de casație cu interesele împričinaților și ale justiției în general, cari reclamă ca recursurile ajunse înaintea acestei Curți să fie soluționate, irevocabil, prin deciziunile sale, cu o egală autoritate, atât în caz de respingerea recursului, cât și în caz de admitere și de casare a hotărârilor instanțelor de fond.

Numai atunci casarea cu trimitere pentru o nouă judecată își are rațiunea, când ea are loc pentru viciile de procedură sub sancțiunea nulității, — ori sunt necesare în cauză noi verificări sau cercetări de fapte, cari ies din cadrul competenței și misiunii Curței de casație, dar, chiar în acest caz, întocmai ca în ipoteza precedentă, în mod logic, soluțiunea acestei Curți, asupra punctelor de drept în discuțiune, trebuie să se bucure de aceeași autoritate, să fie definitive și obligatorii pentru instanța de trimitere.

Astfel, numai se poate pune un sfârșit proceselor și nesigurății inerente drepturilor litigioase, atât de păgubitoare or-

dinei juridice, cum și înlătura în acest scop, menumăratele casări cu trimiteri și retrimiteri pe la diferite instanțe, la cari dă loc sistemul complicat, greoi și foarte costisitor al legii organice actuale atunci când instanțele de fond rezistă la doctrina Curții de casație, slăbind autoritatea judecății sale și prestigiul justiției, sau când înaintea instanțelor de trimitere, părțile au în mijloace de apărare din respingerea cărora se deduc apoi noi motive de atac într'un recurs ulterior. În caz de casare cu trimitere, trebuie prevăzut că afacerea va fi trimisă tot la Curtea care a judecat sau după cazuri la tribunalul a cărui sentință a fost casată pentru a se economisi părților cheltueli și străgăniurile mari ce li se impun astăzi cu mersul după casare prin alte localități, când hotărîrea emană dela un tribunal extraordinar sau o instanță specială, afacerea, dacă comportă trimitere, va fi dată tot în judecata aceleiași instanțe, iar dacă cumva asemenea instanțe au încetat de a avea existența legală, afacerea va fi trimisă înaintea unei instanțe de drept comun cu rang corespunzător. Trimiterea la aceiași instanță de judecată nu are nimic de extraordinar, de vreme ce și astăzi când Curtea dă un regulament de competență, deciziunea sa este obligatorie pentru instanța pe care o învestește cu judecata afacerii și tot astfel și în cazul unei a doua casări pentru aceleași motive, în secțiunile-umite, când decizia este azi obligatorie. Sistemul expus a fost consacrat prin actuala lege de prelungire a contractelor de închiriere, care constituie un progres legislativ în această materie".

Vedem dar, din expunerea că motive că soluțiunea dată de Curtea de apel, în speță, asupra problemei neretroactivității, este discutabilă, dacă ne referim la împrejurările speciale, în care s'a legiferat modificarea din art. 52 și 54 din legea Curții de casație.

Motive serioase, în legătură atât cu celeritatea judecăților, cât și cu prestigiul și autoritatea cuvântului Curții de casație, în privința chestiunilor de drept, aduse înaintea ei și deslegate de dânsa, au determinat pe legiuitorul din 20 Decembrie 1925 să înscrie dispozițiunea, potrivit căreia instanța de trimitere nu mai poate discuta punctul de drept tranșat.

Preocuparea legiuitorului, în această privință, a fost atât de mare, încât a prevăzut chiar pedepse disciplinare pentru magistrații cari nu s'ar conforma soluțiunii indicate de Inalta Curte.

La baza acestei dispozițiuni, găsim deci, o rațiune în strânsă legătură cu ordinea publică și interesul general.

În adevăr, ordinea publică cere ca judecătorii instanței de trimitere, să nu mai aibă libertatea de a aprecia și înlătura cuvântul instanței supreme, săvârșind astfel o infracțiune disciplinară, iar interesul general reclamă, o deslegare mai rapidă a conflictelor de drepturi.

Imprejurarea că Inalta Curte s'a pronunțat în acest proces sub imperiul legii anterioare, când judecătorii de fond puteau rezistă jurisprudenței ei, nu poate justifica înlăturarea unei dispozițiuni a legii noi azi în vigoare, care se referă la un fapt actual și anume: preocuparea legiuitorului pentru consolidarea prestigiului științific al deciziunilor Curții de casație și lăcărîntarea încrederei generale în opera justiției.

Din acest punct de vedere, credem că ar fi fost bine să se armonizeze principiile clasice ale materiei neretroactivității legilor cu împrejurările, de ordin special, ce au contribuit la modificarea legii organice a Curții de casație.

Pentru ca problema neretroactivității să poată fi pusă, este necesar să existe leziunea unor interese sau avantajii legitime, definitiv dobândite. (J. Bonnecase, op. cit. Nr. 24).

În speță, nu există nici-un avantaj sau interes legi-

tim lezat, deoarece nu poate fi privit ca atare, dreptul părții de a prelungi litigiul conform vechei legi a Curții de casație, ducând chestiunea din nou înaintea secțiunilor-umite, pentru ca la urmă să ajungem la același rezultat prin faptul că judecătorii de fond erau ținuți în cele din urmă să se conformeze, obligator, punctului de drept.

În ce privește cel de-al doilea punct de drept, că vânzătorul cu pact de răscumpărare nu mai poate exercita pactul din moment ce imobilul succesoral vândut de dânsul a căzut în lotul altui moștenitor, chestiunea nu provoacă nici o discuțiune.

În adevăr, înstreținarea dreptului duce la lipsa de calitate, care este una din condițiunile esențiale pentru exercițiul unei acțiuni în justiție.

TRAIAN ALEXANDRESCU

Avocat, fost Prim-președinte de Tribunal,
Directorul Contenciosului Băncii Generale
a Țării Românești

O S C R I S O A R E

Dăm cu plăcere publicității următoarea scrisoare ce am primit din partea d-lui Prim-Președinte al Consiliului legislativ. O facem cu atât mai mult cu cât e vorba de distinsul și simpaticul profesor d-l V. Pella și pentru a nu se crede că omisiunea a provenit din partea Redacțiunii noastre.

Domnule Director,

În discursul rostit cu ocaziunea deschiderii noului an de lucrări ale Consiliului Legislativ, și publicat în ziarul dv. din 20 Februarie 1927, din o scăpare de vedere foarte regretabilă s'a omis numele d-lui Consilier Temporar, Profesor V. V. Pella de a fi trecut printre Membrii însărcinați cu prepararea proiectului de unificare a Codului de Procedură Penală.

Cum d-l Profesor V. V. Pella este unul dintre Membrii Consiliului a cărui concurs îl apreciem în deosebi, țin și vă rog să faceți această rectificare.

Primiți, Domnule Director, asigurarea osebitei mele considerațiuni.

Prim-Președinte, *Al. N. Gane.*

25 Februarie 1927.

A apărut *Volumul IV TRATAT DE DREPT ȘI PROCEDURA PENALĂ*. Cursul Prof. I. Tanoviceanu, revăzut și complectat de d-nii: *Dr. Vintilă Dongoroz* în ce privește doctrina română și streină; *Dr. Eugen C. Decusară* în ce privește jurisprudența; *Dr. Corneliu Chiseliță*, consilier la Curtea de Casație, referințe pentru Bucovina și *Dr. Ștefan Laday*, referințe pentru Ardeal.

Acest volum cuprinde 900 pag. PROCEDURA PENALĂ.

Prețul 500 Lei. Comandele se primesc la *Curierul Judiciar*, București, Strada Artei No 5, însoțite de cost la care se va adăoga lei 15 pentru porto postal recomandat.

Sub presă *Volumul V* ultimul care va apare la finele lunii Martie a. c. *Prețul tot 500 lei.*

A apărut *TABLA* de materii a *Curierului Judiciar* pe 1926. Ea este alcătuită ca și celelalte table ale anilor anteriori și s'a pus în vânzare tot cu prețul din trecut de *100 lei*. Comandele vor fi însoțite de cost la care se va adăoga lei 10 pentru porto postal recomandat.